

SWOT

KVARTALNI EKONOMSKI MONITOR

GODINA IV ■ BROJ 12 ■ SEPTEMBAR 2013 ■ BESPLATNO

Smanjenje javne potrošnje - da, ali kako?

INTERVJU - Duško Šnjegota, glavni revizor javnog sektora RS

Daćemo veći fokus
na reviziju javnih firmi

**COMSAR ENERGY
REPUBLIKA SRPSKA**

COMSAR ENERGY GROUP

www.comsar.ba

Poštovani čitaoci,

Udruženje ekonomista Republike Srpske - SWOT je u ovom broju "Kvartalnog monitora" sećiralo problematiku javne potrošnje, kao segmenta koji iznosi 50% BDP-a RS sa čime značajno fiskalno opterećuje privredu i utiče na smanjenje njene konkurentnosti.

Iako "kresanje" javne potrošnje nije univerzalni lijek za izlazak iz ekonomskih krize, sigurno je da bi njena veća kontrola dovela do redukcije rasipničnog i nenamjenskog trošenja novca poreskih obveznika. Fokus u analizi nismo dali na troškove plata javnih službenika i javne investicije, već na neproduktivnu javnu potrošnju koja predstavlja prepreku razvoju. Pokušali smo odgovoriti na ključno pitanje - kako smanjiti udio javne potrošnje, a pri tome ne umanjiti stečena prava socijalno ugroženih dijelova stanovništva, kao i efikasnost javnog sektora. Ono što se nameće kao prvi odgovor je pojačanje eksterne revizorske kontrole od strane Glavne službe za reviziju javnog sektora RS. Upada u oči činjenica da ogroman dio javnog sektora uopšte nije pod javnom eksternom revizorskom kontrolom zbog ograničenih kapaciteta Glavne službe. U većini lokalnih zajednica, javnih ustanova i javnih preduzeća entitetski revizori nisu ni kročili, zbog čega je potrebno zakonski proširiti obaveznu reviziju i na nepokriveni segment javnog sektora. Da bi bila omogućena sveobuhvatnija kontrola trošenja javnih sredstava potrebno je insistirati da zakonski bude ograničen maksimalni nivo budžetskih rashoda koji javne organizacije mogu iskoristiti za troškove mimo javnih tendera. Ipak, prije toga bi bilo neophodno pojeftiniti i pojednostaviti sprovođenje postupaka javnih nabavki, kako za ugovorne organe, tako i za ponuđače.

U ovom broju smo takođe obradili makroekonomske pokazatelje u RS, koji su ukazali da je, nakon četiri lanjska uzastopna kvartala ekonomskog pada, početak 2013. godine donio blagi oporavak i formalni izlazak iz recesije. Naime, BDP RS je u prvom tromjesečju porastao za 0,9%. Međutim, dublje posmatrano vidi se da je riječ o tek statističkom efektu niske baze s obzirom na to da je u istom periodu 2012. zabilježen pad BDP-a od 1,7%. Dok industrijska proizvodnja, prije svega prerađivački sektor, pokazuje uzlazne trendove, dotle građevinski sektor nastavlja sa "slobodnim padom" već petu godinu zaredom. Prekid više-godišnje depresije građevinskog sektora zahtijeva snažniji ekonomski rast sa signalima njegove dugoročnije održivosti.

Saša Grabovac,
glavni i odgovorni urednik

TEMA BROJA:

Smanjenje javne potrošnje - da, ali kako?

Str.4

6

REALNI SEKTOR

Ekonomski oporavak ili statistički efekat?

11

FINANSIJSKI SEKTOR

Usporavanje kreditnog rasta

13

INTERVJU - Duško Šnjegota, glavni revizor javnog sektora RS

Daćemo veći fokus na reviziju javnih firmi

19

AUTORSKI ČLANAK

Analiza sprovođenja revizije finansijskih izvještaja

IMPRESUM

Glavni i odgovorni urednik: Saša Grabovac

Uredivački kolegijum: Miloš Todorović, Goran Račić, dr Saša Petković, mr Aleksandar Ljuboja, mr Aleksandra Simić, Bojan Jojić, Branka Ružević, Igor Sekulić, mr Marijana P. Milić, mr Mirjana Čomić, mr Nebojša Balaban, Ognjen Aleksić, mr Predrag Duduković, mr Slavko Simić, mr Ognjen Đukić, Saša Stevanović, Mirko Bošnjak, Darko Gavrilović, Predrag Klincov, Tijana Mičić i Vanja Milašinović.

Lektor: Aleksandra Duduković, **Dizajn i grafička priprema:** SWOT, **Štampa:** "Nezavisne novine", Banja Luka, **Tiraž:** 1.000 primjeraka, **Broj:** 12/2013.

Časopis izlazi četiri puta godišnje. Sva prava zadržana: Udruženje ekonomista RS SWOT. Svako umnožavanje i distribucija bez pisanih odobrenja Udruženja ekonomista RS SWOT je zabranjeno.

Osnivač i izdavač: Udruženje ekonomista RS SWOT, Dragiša Vasića 13, 78 000 Banja Luka, žiro račun Nova banka Banja Luka 555-007-00223898, JIB: 440274251005, matični broj: 11029353, br. sudskog rješenja: F-1-208/7, Udruženje ekonomista RS SWOT je upisano u Registar izdavača pod rednim brojem 291, na osnovu Rješenja Ministarstva prosvjeti i kulture RS br. 07.030-053-162-9/10.

E-mail: info@swot.ba, sekretar@swot.ba, **Internet adresa:** www.swot.ba, **Tel:** 051 322 960, **Fax:** 051 322 961

Smanjenje javne potrošnje - da, ali kako?

Neophodno je zakonski proširiti obaveznii obuhvat revizije od strane VRI RS i na, javne ustanove i javna preduzeća. S obzirom na to da je skoro nemoguće da svake godine bude rađena revizija svih 800 korisnika budžetskih sredstava i oko 150 javnih preduzeća, potrebno bi bilo da javnost ima informacije putem revizije javnog sektora nad trošenjem javnih sredstava od strane najvećih potrošača. To bi moglo biti ostvareno zakonskim utvrđivanjem obavezne revizije u javnim ustanovama i javnim preduzećima čiji rashodi na godišnjem nivou prelaze određeni finansijski prag

Jedna od nekoliko "vrućih" tema koje se često pominju u kontekstu izlaska iz krize jeste i javna potrošnja. Koliko je ona bitna govori nam činjenica da ona predstavlja 50% našeg BDP-a. Bitno je napomenuti da i u razvijenim zemljama javna potrošnja prelazi 50%, negdje čak i do 60% BDP-a, ali je ta javna potrošnja drugačije strukturisana nego kod nas. U Republici Srpskoj posebno zabrinjava to što se taj procenat iz godine u godinu uvećava. Kako smanjiti njen relativni i apsolutni udio, a pri tome ne umanjiti značajno stečena prava socijalno ugroženih dijelova stanovništva, kao i efiksnost javnog sektora jeste možda i ključno pitanje koje muči nosioce vlasti na svim nivoima. S obzirom na velike političke posljedice koje "kresanje" javne potrošnje nosi, potrebno je postići širi politički,

ali možda još važnije i konsenzus različitih socijalnih grupa o potrebi i načinima njenog smanjenja. Efikasnija kontrola javne potrošnje jeste sigurno nezaobilazan faktor u njenom smanjenju. U ovom broju bavimo se ulogom revizije u javnom sektoru, kao i oblašću javnih nabavki, a ne platforma u javnom sektoru koje su bile tema prethodnih brojeva. Fokus smo dali na segment neproduktivne javne potrošnje, čije smanjenje bi svakako smanjilo fiskalno opterećenje privrede i uticalo na povećanje njene konkurenčnosti.

Model eksterne revizije javnog sektora u Republici Srpskoj

Republika Srpska je već 1999. godine donošenjem Zakona o reviziji javnog sektora faktički uspostavila Glavnu službu za reviziju javnog sektora Republike Srpske (VRI RS), koja u svo-

jim izvještajima predlaže preporuke za unapređenje kontrolnih postupaka u institucijama i skreće pažnju na manjkavosti i nedostatke koje je institucija imala tokom revidiranog perioda. VRI RS ima mandat da vrši tri vrste revizije: reviziju finansijskih izvještaja, reviziju usklađenosti sa zakonima i reviziju učinka.

Revizija finansijskih izvještaja treba da pokaže da li su finansijski izvještaji istiniti i objektivno prikazani, kao i da li svi utrošci na odgovarajući način opravdani, dok revizija usklađenosti podrazumijeva ispitivanje poslovanja organizacije da bi bilo utvrđeno da li se poštuju zakonski i podzakonski akti kao i interna regulativa. Revizija učinka treba da pokaže da li su korišteni resursi upotrebljavani na najbolji način, odnosno da li je mogao sa istim resursima biti postignut bolji re-

zultat. Navedeno suštinski predstavlja ispitivanje organizacije radi vrednovanja uspješnosti njenog poslovanja. Zakonom je definisano da će Glavna služba za reviziju javnog sektora pregledati finansijske izvještaje i pripadajuće račune institucija kod kojih se vrši revizija, sa ciljem procjene da li su izvještaji pouzdani i da li bilansi daju istinite pokazatelje o izvršenju budžeta. Dalje, revizija učinka je definisana kao izvještaj sačinjen u pogledu ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti sa kojim institucija koristi svoje resurse sa ciljem ispunjenja svojih funkcija. U tom pogledu, a imajući u obzir i činjenicu da je najavljen dočenje novog zakona o reviziji javnog sektora, nameće se potreba preciznijeg definisanja i uspostavljanja tačne distinkcije između gore pomenute tri vrste revizije.

Manje kontrole - više malverzacija

VRI RS kontroliše trošenje javnih sredstava posebno kod institucija kod kojih je zakonski obavezna finansijska revizija svake godine. Tu se, prije svega, misli na najznačajnije republičke institucije, upravne organizacije kao i fondove obaveznog osiguranja. Ipak, imajući u vidu činjenicu da je faktički u nadležnosti VRI RS više od 800 korisnika budžeta, bilo na republičkom ili lokalnom nivou, kao i resursi VRI RS, značajan broj organizacija u javnom sektoru nije uopšte obuhvaćen eksternom revizijom, poput brojnih javnih ustanova, javnih i komunalnih preduzeća. VRI RS ima praksu da, prema planu i procjeni, a u skladu sa Zakonom o reviziji javnog sektora radi i reviziju jedinica lokalne samouprave, ali njime ni izbliza nisu obuhvaćene sve lokalne zajednice (za 2011. godinu revizija urađena u 10 od 63 grada i opštine u RS). Naravno, tu treba imati u vidu i raspoložive kapacitete VRI RS kao i zakonsko rješenje u apsolutnoj posvećenosti republičkim budžetskim korisnicima. Obuhvat revizije javnih ustanova je još uži, jer se godišnje revidira tek po šest ustanova, što je pre malo imajući u vidu da ih samo u zdravstvenom sektoru ima više od 30. Slična situacija je i kod javnih preduzeća koja su sporadično predmet revizije VRI RS. Javna preduzeća, doduše, imaju godišnju obavezu angažovanja eksterne komercijalne revizije, ali je otvoreno pitanje njihovih rezultata s obzirom na to da neka društva za komercijalnu reviziju (naglašavamo neka) u svom radu nisu motivisana samo profesionalnim standardima, već, prije svega, profitom. Činjenica je da na raspisanim javnim pozivima pojedine komercijalne revizorske kuće, zarad dobijanja posla, znaju davati izrazito niske (dampinške) ponude za svoje revizorske usluge. Zbog toga je veoma upitan i sam kvalitet revizije. Takođe, poznato je da neke komercijalne revizorske kuće u svojim izvještajima klijentu "progledaju kroz prste" i ublaže stvarno stanje i iskazano mišljenje. To im garantuje angažman i za sljedeću godinu. Nedostatak komercijalnih revizorskih izvještaja je što su isključivo bazirani na finansijskim izvještajima,

dok usklađenost sa zakonima uopšte ne obrađuju za šta i nemaju mandat. Imajući u vidu revizorske izvještaje VRI RS, vidljivo je da se sfera nepravilnosti seli sa područja izvještavanja na područje usklađenosti sa zakonskim i podzakonskim rješenjima. Tu upravo i leži veća zainteresovanost javnosti za revizorskим izvještajima VRI RS u odnosu na komercijalne revizorske kuće. Nedostatak kontrole i nadzora nad trošenjem javnih sredstava stvara mogućnost za rukovodne organe jedinica lokalne samouprave, javnih ustanova i javnih preduzeća za nenamjensko trošenje novca poreskih obveznika Republike Srpske. Dodatni problem predstavlja nepostojanje sistema odgovornosti rukovodećih organa u praksi, posebno u javnim ustanovama i javnim preduzećima, odnosno činjenica da uglavnom ne trpe sankcije za loše upravljanje.

Jačanje kapaciteta VRI RS = veće uštеде javnog sektora

Ono što se iz svega prethodno navedenog nameće kao neophodno je zakonski proširiti obavezni obuhvat revizije od strane VRI RS i na, javne ustanove i javna preduzeća. S obzirom na to da je skoro nemoguće da svake godine bude rađena revizija svih 800 korisnika budžetskih sredstava i oko 150 javnih preduzeća, potrebno bi bilo da javnost ima informacije putem revizije javnog sektora nad trošenjem javnih sredstava od strane najvećih potrošača. To bi moglo biti ostvareno zakonskim utvrđivanjem obavezne revizije u javnim ustanovama i javnim preduzećima čiji rashodi na godišnjem nivou prelaze određeni finansijski prag. Za javne ustanove i javna preduzeća koja bi se našla ispod tog cenzusa, zakonski bi trebalo da bude propisana obavezna revizija makar svakih pet godina, čime bi bila spriječena situacija da postoje potrošači javnog novca bez ikakve kontrole. U radu VRI RS daleko veći fokus bi trebalo dati na segment revizije učinka, odnosno provjere ekonomicnosti, efikasnosti i efektivnosti rada kontrolisane javne organizacije. Primjera radi, u Sjedinjenim Američkim Državama više od 90% obavljenih revizija javnog sektora su upravo revizije učinka. Sustina ove revizije u najkraćem je da li

su urađene prave stvari i da li su urađene na pravi način, kako se ne bi desilo da, primjera radi, javnim sredstvima budu građeni i asfaltirani lokalni putevi koji vode do vikendica nekog nosioca javne funkcije i šačice mještana lokalne zajednice. Da bi ovi prijedlozi mogli biti sprovedeni potrebno je ojačati kapacitete VRI RS, što će, naravno, zahtijevati i rezervisanje većih budžetskih sredstava, ali koja će se višestruko isplatiti kroz uštede u prekidu rasipničkog i nemamjenskog trošenja novca poreskih obveznika od strane javnog sektora.

Interna revizija još traži svoje mjesto i ulogu

Uspostavljanje funkcije interne revizije u institucijama Republike Srpske zasnovano je na konceptu razvijenom od strane Direkcije za budžet Evropske komisije tj. na uspostavljanju sistema interne finansijske kontrole u javnom sektoru (PIFC - Public Internal Financial Control).

Sistem interne finansijske kontrole javnog sektora sastoji se od sljedećih osnovnih elemenata:

- Finansijskog upravljanja i interne kontrole (FMC);
- Funkcionalno nezavisne interne revizije (IA);
- Centralne jedinice za harmonizaciju i koordinaciju sistema finansijskog upravljanja i kontrole i metodologija interne revizije (CJH).

Interna revizija je izuzetno važna funkcija i iako je prošlo više od pet godina od donošenja Zakona o internoj reviziji u javnom sektoru, značajnijih vidljivih pomaka nema. Nema jedinstvenog pristupa u uspostavi funkcije interne revizije, različito se pozicionira, negdje se veže za menadžment, negdje za niže poslovne funkcije, što svakako nije dobar pristup vezan za niže poslovne funkcije. Da bi javnost zaista imala pouzdane informacije o trošenju javnih sredstava, javnoj potrošnji, potrebno je da imamo razvijenu reviziju javnog sektora, kako internu, tako i eksternu. Interna revizija u RS je još u nekoj početnoj fazi i potrebno je puno više angažmana od strane nadležnog ministarstva na njenom jačanju i razvijanju. Neophodno je, prije svega, da budu usvojeni zakonski akti kojima će preciznije biti definisani uloga, mjesto i funkcija interne revizije.

Koliko su javne nabavke - javne?

Od oko četiri milijarde KM, koliko se procjenjuje godišnje trošenje u ukupnim nabavkama robe, usluga i rada od strane ugovornih organa, u prošloj godini putem otvorenih postupaka oglašeno je u "Službenom glasniku BiH" 6.376 nabavki, na osnovu kojih je potpisana ukupna vrijednost ugovora od 1.213.632.286,80 KM, što predstavlja učešće od samo 30% ukupno utrošenih sredstava u javnim nabavkama.

Time je doveden u pitanje i sam naziv "javnih" nabavki. Da bi bila omogućena sveobuhvatnija kontrola trošenja javnih sredstava potrebno je insistirati da zakonski bude ograničen maksimalni nivo budžetskih rashoda koji javne organizacije mogu iskoristiti za troškove mimo javnih tendera. Ipak, treba reći da bi prije toga bilo neophodno smanjiti troškove sprovođenja postupka javnih nabavki, kako za ugovorne organe, tako i za ponuđače. Javnost je upoznata sa enormnim troškovima objavljuvanja postupka javnih nabavki u "Sl. glasniku BiH", ali i sa visokim naknadama za podizanje tenderske dokumentacije koje su određene od strane ugovornih organa što demotivise potencijalne ponuđače. Jako bitno bi bilo i pojednostaviti tendersku proceduru na način da se ne zahtijeva od svih učesnika javne nabavke da dokažu da ispunjavaju uslove za učešće na tenderu, već da to garantuju svojom izjavom, a da to naknadno dokazuje samo najbolje rangirani ponuđač. Time bi značajno bio pojeftinjen i pojednostavljen postupak prijavljivanja na javne pozive, s obzirom na to da je pribavljanje svih traženih dokumenata u kratkom roku za mnoge predstavljalo ograničavajući faktor. Kontrole stvarno isporučenih količina i kvaliteta dobara i usluga koje su predmet javnih nabavki, moraju biti česte i sa konkretnim posljedicama po sve koji su na nezakonit način sebi obezbijedili korist, a štetu ugovornom organu i svim građanima Republike Srpske. Veća transparentnost samih postupaka javnih nabavki sigurno bi doprinijela boljoj kontroli trošenja javnih sredstava.

Ekonomski oporavak ili statistički efekat?

Rast BDP-a u prvom kvartalu 2013. godine na prvi pogled upućuje na novi ciklus rasta domaće ekonomije. Međutim, na djelu imamo statistički efekat niske baze, jer je u istom periodu prošle godine zabilježen pad BDP-a od 1,7%. Prema tome, rast BDP-a u prvom kvartalu ove godine od 0,9% predstavlja samo anuliranje jednog dijela pada iz prošle godine

Nakon četiri uzastopna kvartala ekonomskog pada tokom 2012. godine, početak 2013. godine donio je oporavak i (barem formalno) izlazak RS iz recesije. Prevashodno predvođen pozitivnim pomacima prerađivačke industrije (+10,2%), u prvom kvartalu ove godine BDP je porastao za 0,9%. Međutim, sva ostala ključna ekomska područja i dalje se nalaze u zoni ekomske kontrakcije i to: poljoprivreda -2,0%, vađenje ruda i kamena -2,6%, elektroenergetski sektor -0,3%, građevinarstvo -5,6% i trgovina -1,7%.

Rast BDP-a u prvom kvartalu

2013. godine na prvi pogled upućuje na novi ciklus rasta domaće ekonomije. Međutim, na djelu imamo statistički efekat niske baze, jer je u istom periodu prošle godine zabilježen pad BDP-a od 1,7%. Prema tome, rast BDP-a u prvom kvartalu ove godine od 0,9% predstavlja samo anuliranje jednog dijela pada iz prošle godine. Najbolja ilustracija gdje se trenutno nalazimo jeste podatak da je realna vrijednost BDP-a iz prvog kvartala 2013. godine za 1% niža od vrijednosti BDP-a iz prvog kvartala 2008. godine.

Kriza u evrozoni. koja će, barem pre-

Stope realnog rasta BDP RS, u %

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

ma procjenama Evropske centralne banke, i 2013. godinu završiti u minusu od 0,6%, ali i još jedna recesiska godina koja očekuje zemlje u okruženju, sa izuzetkom Srbije koja je u prvom kvartalu zabilježila rast od 2,1%, odnosno u drugom od 0,7%, čini malo vjerovatnim optimizam da

će RS u narednim kvartalima ostvariti snažniji rast. U takvim okolnostima, uslijed pada izvozne potražnje za domaćim proizvodima, gotovo je izjvensno da će izostati značajniji doprinos izvoza, a posredno i izvozno orijentisanih industrijskih sektora, ukupnom ekonomskom rastu.

Prema procjenama MMF-a za 2013. godinu, hrvatska ekonomija će zabilježiti pad od 0,2%, slovenačka od 2,0%, italijanska od 1,8%. U istom periodu, BDP Srbije trebalo bi da raste po stopi od 2,0%

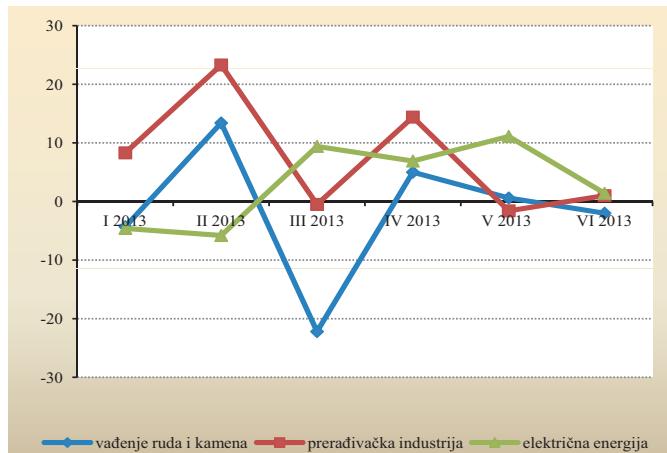
Nakon pada i industrija u plusu

Zahvaljujući značajnjem rastu u drugom kvartalu, industrija RS izšla je iz negativne zone u 2013. godini. Naime, nakon pada od 0,2% u prvom kvartalu ove godine, industrijska proizvodnja završila je prvo polugodište u plusu od 3,0%. U istom periodu, prerađivačka industrija rasla je po stopi od 6,8%, odnosno elektroenergetski sektor od 2,8%, dok je područje vađenja ruda i kamena zabilježilo pad od 2,7%.

Proizvodnja u BiH

Na nivou BiH fizički obim industrijske proizvodnje povećan je za 7,0% u prvih šest mjeseci ove godine. Prerađivačka industrija je rasla po stopi od 10,4%, elektroenergetski sektor od 9,9%, dok je područje vađenja ruda i kamena zabilježilo pad od 8,2%

Kao i u slučaju ukupnog ekonomskog rasta, i pozitivni industrijski rezultati prevashodno su povezani sa niskom referentnom bazom iz prošle godine. Tako je snažnom rastu tekstilne industrije od 25,9% u prvih šest mjeseci 2013. godine prethodio pad od gotovo 50% u istom periodu 2012. godine. Nakon prošlogodišnje stagnacije, drvna industrija ostvarila je rast od 15,6%, dok je gotovo identični statistički efekat evidentan

Rast industrijskih oblasti RS, u %**"Motor" posustaje?**

Nekadašnji "motor" industrijskog rasta RS - naftni sektor - nakon pada od 14,3% u 2012. godini, nastavio je sa lošim rezultatima u 2013. godini (-11,0%)

i u slučaju proizvodnje hrane (+16,7%) i pića (+13,6%).

Godina 2013. donijela je dalje intenziviranje negativnih ekonomskih kretanja u međunarodnom okruženju (EU, zemlje regionalne), što u svakom slučaju

ne pogoduje domaćoj poslovnoj aktivnosti. Tek bi ponovni početak rasta evropske ekonomije, koji se očekuje u idućoj godini, trebalo da doprinese oporavku cijelog regiona, uključujući i našu zemlju.

Prekid trogodišnjeg pada investicija

Trogodišnji period upornog pada investicija u RS prekinut je u 2012. godini. Naime, u prošloj godini investicije u stalna sredstva porasle su po međugodišnjoj stopi od 18,9%. Smanjenje ulaganja u građevinske objekte od 7,5% kompenzovano je rastom investicija u mašine i opremu od 15,7% te ostalih ulaganja od gotovo 380%.

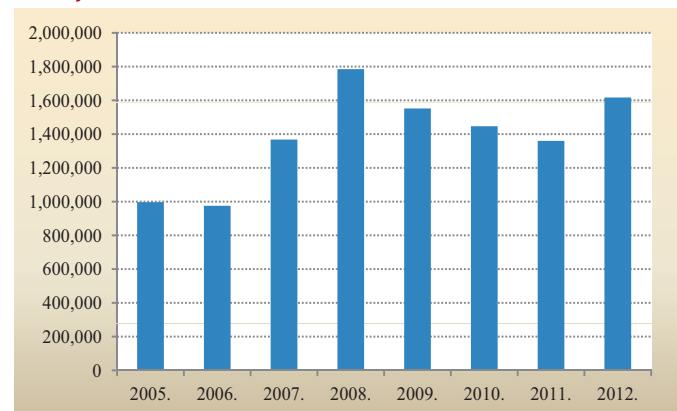
U strukturi ukupnih investicija do-

minira javni sektor sa 19,4%, a slijede ga vadenje ruda i kamena sa 16,5% te elektroenergetski sektor sa 15,1%. Sektorska struktura ostvarenih ulaganja neposredno odražava nekonkurenčnost domaće privredne strukture, kao i izuzetno veliki relativni značaj javnog sektora i njegovu dominaciju u ukupnim društvenim i ekonomskim kretanjima.

U prvih šest mjeseci 2013. godine,

Strana ulaganja u energetski sektor RS

U prvom polugodištu 2013. godine, ETF Rudnik i Termoelektrana Stanari d.o.o. uložili su 67,4 miliona KM te "Comsar energy RS" 9,5 miliona KM

Investicije u stalna sredstva, u 000 KM

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

prema revidiranim podacima Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH, direktna strana ulaganja u BiH iznosila su 117,65 miliona KM od čega se na elektroenergetski sektor

odnosilo gotovo 77 miliona KM. Međutim, u poređenju sa istim periodom prošle godine, ukupna strana ulaganja u ekonomiju BiH smanjena su za preko 60%.

Nastavak depresije građevinskog sektora

Već petu godinu zaredom građevinski sektor RS bilježi negativne rezultate. U prvih šest mjeseci ove godine vrijednost izvršenih građevinskih radova smanjena je za do datnih 3,4%, dok je broj angažovanih radnika bio manji za 5,7%. Višegodišnja serija loših rezultata dovela je do kontinuiranog slabljenja relativnog

značaja ovog ekonomskog sektora čiji se udio u BDP-u sa 6,1% u 2008. godini smanjio na 4,3% u 2012. godini.

Nivo građevinske aktivnosti dobro oslikava kretanja investicione i lične potrošnje sektora privrede i stanovništva. Međutim, iskustvo nas uči da umjereni oporavak ukupne privredne aktivnosti, do kojeg je došlo tokom

Stope realnog rasta građevinarstva RS

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

prvog kvartala, sam po sebi ne znači i preokret kretanja u sektoru građevinarstva. U stvari, prekid višegodišnje

depresije ovog sektora zahtijeva snažniji ekonomski rast sa signalima njegove dugoročnije održivosti.

Građevinarstvo u padu

Rast BDP-a tokom 2010. i 2011. godine od po 0,8% nije donio i oporavak građevinskog sektora RS. Upravo suprotno, zabilježen je pad od 8,8%, odnosno 5,4% respektivno

Poboljšan odnos uvoza i izvoza

Nakon prošlogodišnje kontraktije od 7,3%, izvoz iz RS porastao je za 5,1% u prvih šest mjeseci ove godine. Sa druge strane, pod uticajem smanjenja domaće potrošnje, uvoz je opao za 1,9% na međugodišnjem nivou. Polugodišnji spoljnotrgovinski rezultati poboljšali su stopu pokrivenosti uvoza izvozom, koja je sa 52,9% u 2012. godini, povećana na 59,0%.

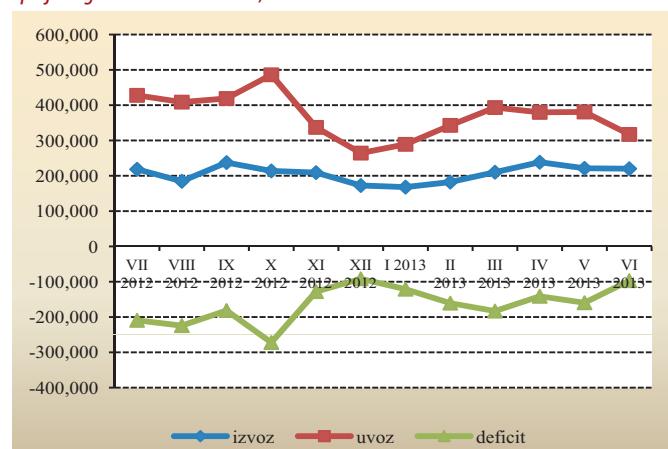
Usporavanje privredne aktivnosti i pad potražnje u zemljama najznačajnijim trgovinskim partnerima rezultovalo je smanjenjem izvoza sirovina od 7,3%. I pored toga, u robnoj raz-

mjeni ovim ciklično izuzetno osjetljivim proizvodima RS je, od početka godine, ostvarila deficit od preko 150 miliona KM.

Pad proizvodnje i potrošnje nafte i naftnih derivata odrazio se i na uvoz mineralnih goriva i maziva, u prvom redu za potrebe prerađivačkih kapaciteta u RS. U takvim okolnostima, uvoz ove kategorije proizvoda na koji otpada oko 1/3 ukupnog uvoza, smanjen je za preko 11%.

U narednom periodu spoljnotrgovinske rezultate diktiraće, sa jedne strane dinamika oporavka domaćeg

Spoljnotrgovinska aktivnost RS, u 000 KM

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

tržišta, odnosno, sa druge strane, privredni oporavak zemalja okruženja, uključujući i EU, kao najznačajnijeg trgovinskog partnera RS i BiH. Osim toga, izmjena režima robne razmjene sa Hrvatskom, do koje je došlo nakon što je ova zemlja postala punopravna

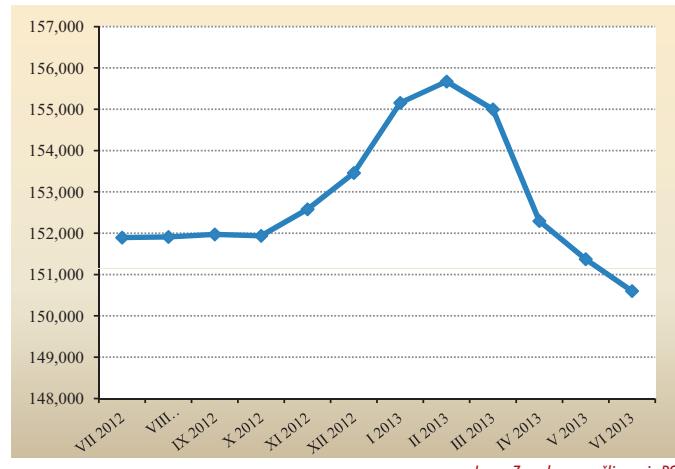
članica EU, predstavlja šansu za domaću ekonomiju, u smislu povećanja njene unutrašnje konkurentnosti, ali i za privlačenje novih investicija, uključujući hrvatske, zahvaljujući prednosti koju BiH i dalje uživa kao članica CEFTA.

Oboren promet goriva

U prvom kvartalu 2013. godine vrijednost prometa goriva u maloprodaji RS smanjena je za 25,4% u odnosu na posljednji kvartal prošle godine

Hronični problem ostao - dostignuta rekordna stopa nezaposlenosti!

Broj nezaposlenih lica u RS

Izvor: Zavod za zapošljavanje RS

Od početka godine broj nezaposlenih lica u RS smanjen je za

gotovo 2%. Zahvaljujući ovom pozitivnom trendu koji je pod uticajem

Broj zaposlenih u padu

U martu 2013. godine u RS bilo je zaposleno 236.975 lica, što je za 0,8% manje u poređenju sa njihovim brojem iz septembra prošle godine (238.836)

otvaranja privremenih i sezonskih poslova, nešto izraženiji tokom proljetnih i ljetnih mjeseci, broj nezaposlenih na evidenciji Zavoda za zapošljavanje RS smanjen je na 150.601 lice (u poređenju sa gotovo 156.000 sa početka prošle godine).

Međutim, efekti pada broja registriranih nezaposlenih nisu bili dovoljni za poboljšanje ionako depresivne

slike na domaćem tržištu rada. Naprotiv, u uslovima kontinuiranog smanjenja broja zaposlenih lica, anketna stopa nezaposlenosti u RS dostigla je novi rekord od 27,0%, što samo potvrđuje kako su prvobitna očekivanja Vlade RS, prema kojim je ova stopa trebalo da bude smanjena sa 25,6% u 2012. godini na 25,5% u 2013. godini, bila preoptimistična.

Primanja manja od troškova života

Prosječna junska neto plata u RS iznosila je 816 KM i realno je manja za 1,1% u odnosu na isti period prošle godine. U devet od ukupno 19 područja djelatnosti, prosječne zarade nisu bile dovoljne niti za pokriće troškova prehrane, koji su, prema sindikalnoj potrošačkoj korpi

Državna uprava

U organima državne uprave RS u 2012. godini bio je 34.421 zaposleni za čija su lična primanja utrošena sredstva u ukupnom iznosu od 722,6 miliona KM

Struktura sindikalne potrošačke korpe u junu 2013. godine

iznosili 705 KM. U istom periodu projek "najplaćenijeg" finansijskog sektora (1.320 KM) pokriva je tek nešto više od 70% osnovnih životnih potreba prosječne četvoročlane porodice u RS (1.809 KM).

Pad kupovne moći i životnog standarda stanovništva, uz izuzetno visoku stopu nezaposlenosti, predstavlja jedan od najvećih problema domaće ekonomije. Dodatno zapošljavanje u javnom sektoru svakako neće riješiti ovaj problem. Iako se u Pismu namjere sa MMF-

om iz septembra 2012. godine RS, između ostalog, obavezala da će... "u srednjoročnom periodu smanjiti izdvajanja za bruto plate i naknade kao udjela u BDP-u...", Vlada RS je donijela odluku da se u drugoj polovini 2013. godine, nakon smanjenja od 10% od početka godine, svim budžetskim korisnicima povećaju plate za 5%. Međutim, u ovom momentu čini se malo vjerovatnim da će ovogodišnji ekonomski rast biti dovoljan za apsorbovanje po ovom osnovu povećane javne potrošnje.

I dalje rast penzionerske populacije

Na kraju prvog polugodišta 2013. godine gotovo 1/5 ukupnog stanovništva u RS činili su penzioneri. U junu za 240.800 korisnika prava na penziju isplaćeno je ukupno 72,8 miliona KM, od čega je 13,0 miliona obezbijeđeno iz budžeta RS.

U RS odnos broja penzionera i osiguranika izložen je kontinuiranoj distorziji zahvaljujući kojoj ovaj odnos

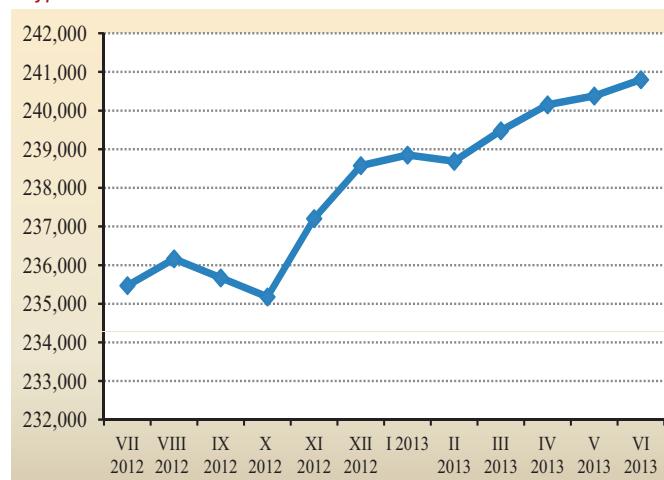
trenutno iznosi svega 1:0,98 u korist penzionerske populacije!

Pad ukupne zaposlenosti negativno se reflektovao na izdašnost izvornih prihoda Fonda PIO RS. Tokom 2012. godine prihodi po osnovu doprinosa smanjeni su za preko 20 miliona KM, a u prvih šest mjeseci 2013. godine za dodatna 2,0 miliona KM.

Stabilan rast penzionerske popula-

Odnos prosječne penzije i prosječne plate

U RS prosječna penzija činila je 38,16% prosječne plate, u Federaciji 42,25%, u Srbiji 60,22%, Sloveniji 56,99%, Hrvatskoj 39,29%, u Crnoj Gori 56,64%, te Makedoniji 52,02%

Broj penzionera u RS

Izvor: Fond PIO RS

cije predstavlja ozbiljan pritisak za održivost penzijskog sistema RS. Iznakno niske penzije ne ostavljaju prostor

za uštede na račun ove socijalno osjetljive kategorije stanovništva.

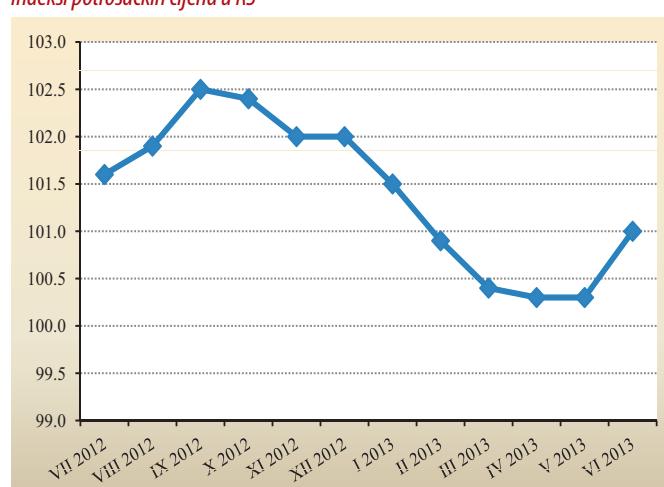
Inflacija usporila, ali hrana skuplja

Pod uticajem slabljenja domaće potražnje i kupovne moći stanovništva došlo je do značajnog usporavanja inflatornih kretanja u RS. Tako je, u prvih šest mjeseci 2013. godine, opšti nivo cijena povećan za svega 0,7%, što je ujedno i najniža stopa inflacije još od 2009. godine, uzimajući u obzir njene godišnje vrijednosti.

Prvo polugodište obilježeno je rastom cijena prehrambenih proizvoda od 2,7%, duvana 7,5% i komunalnih usluga 4,7%. U svakom slučaju, rast cijena u prethodnim kategorijama proizvoda i usluga predstavlja neposredni udar na životni standard

građana RS. Sa druge strane, "jeftinije" smo plaćali odjeću (-6,1%), obuću (-10,9%), te električnu energiju (-0,2%), dok je pad cijena naftne na svjetskim berzama (-6,5% od početka godine) omogućio umjereno smanjenje troškova prevoza od 0,6%.

Prema procjenama MMF-a i Svetiske banke, cijene energetika i hrane na svjetskim tržištima smanjiće se tokom 2013. godine. Ovakav razvoj globalnih kretanja svakako bi trebalo da se odrazi i na domaća cijenovna kretanja koja su prvenstveno determinisana eksternim faktorima. Međutim, od aprila evidentan je trend intenzivnijeg rasta cijena prehrambenih proizvoda u RS, koji bi,

Indeksi potrošačkih cijena u RS

Izvor: Republički zavod za statistiku RS

ukoliko se nastavi i u nadolazećim mjesecima, mogao predstavljati

(ne)očekivani impuls ukupnim inflatornim kretanjima.

Usporavanje kreditnog rasta

Usporavanje kreditnog rasta sa 4,1% u 2012. godini na tek nešto više od 1% u periodu januar - maj 2013. godine, posljedica je smanjenja potražnje (ne i ponude) za novim kreditima. Nedostatak potražnje posebno je naglašen u slučaju sektora privrede i stanovništva

Tokom prvih pet mjeseci 2013. godine ukupni kreditni plasmani banaka u BiH porasli su za 1,4%, na nivo od 16,2 milijarde KM. Na dan 31.5., krediti privredi i stanovništvu zajedno su činili preko 94% ukupno plasiranih kredita. Vladičnom sektoru odobreno je oko 5% te preostalih 1% ostalim sektorima.

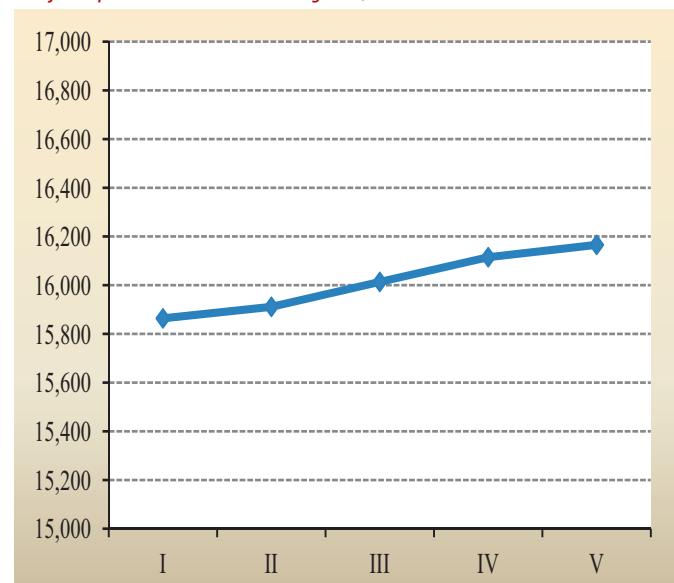
Usporavanje kreditnog rasta sa 4,1% u 2012. godini na tek nešto više od 1% u periodu januar - maj 2013. godine, posljedica je smanjenja po-

tražnje (ne i ponude) za novim kreditima. Nedostatak potražnje posebno je naglašen u slučaju sektora privrede i stanovništva, u prvom redu zahvaljujući niskom nivou poslovne aktivnosti i daljem smanjenju kupovne moći građana, tj. kontrakciji investicionih i ličnih potrošnje. Tome svakako treba dodati i njihovu nisku kreditnu sposobnost, s obzirom na to da se radi o sektorima koji su već u značajnoj mjeri potrošili svoje kapacitete zaduživanja.

Zaduženost građana RS

Sa stanjem 31.3.2013. godine svaki građanin RS u prosjeku je dugovao 1.535 KM

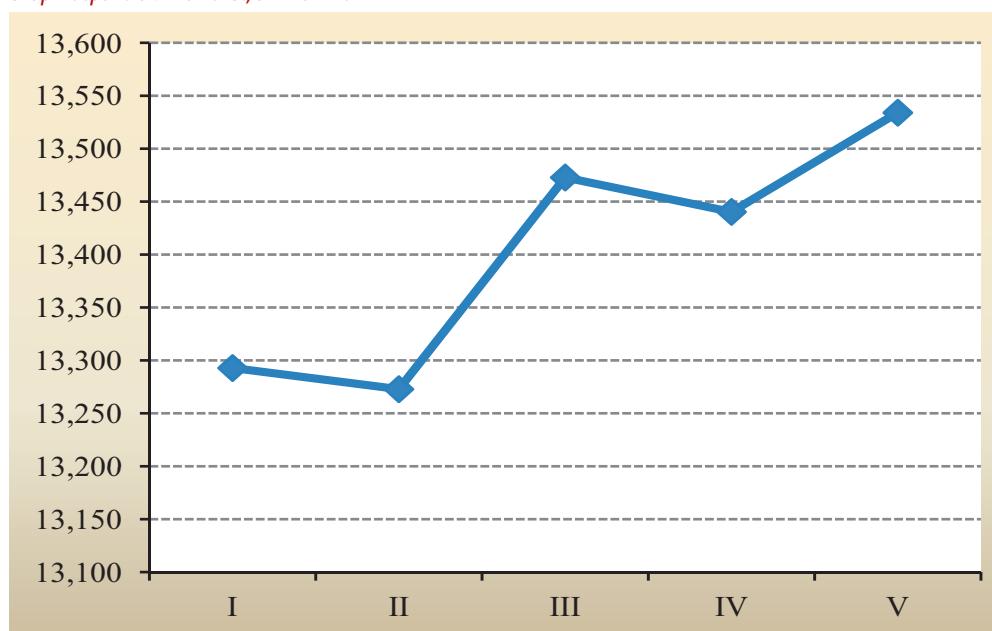
Stanje ukupnih kredita u BiH u 2013. godini, u milionima KM

Izvor: Direkcija za ekonomsko planiranje BiH

Više kamate - veći depoziti

Ukupni depoziti u BiH u 2013., u milionima KM

Nivo depozita

U periodu 2008 - 2012. godina ukupni depoziti u bankarskom sistemu BiH povećani su za 12,2%

stopa na depozite. Tako je u martu prosječna kamatna stopa na ukupne depozite iznosila 2,75% (+0,52 procenatna poena na međugodišnjem nivou), i to na kratkoročne depozite 1,82%, odnosno dugoročne 2,44%.

Domaći finansijski sistem pokazao se relativno rezistentnim na iskušenja i probleme koje je donijela globalna finansijska i ekomska kriza. To potvrđuje višegodišnji trend rasta depozita, koji predstavlja pouzdani pokazatelj povjerenja u bankarski sistem.

I u 2013. godini prisutan je pozitivan trend rasta ukupnih depozita u bankarskom sistemu BiH. Na kraju maja oni su dostigli nivo od 13,5 milijardi KM, što je za 1,6% više

u odnosu na stanje sa kraja prošle godine. Depoziti stanovništva porasli su za 3,7%, privrede za 2,1%, dok su Vladični depoziti smanjeni za 10,7%. Pored visokog stepena neizvjesnosti

u pogledu daljeg razvoja ukupnih ekonomskih i socijalnih prilika, povećanju sklonosti ka štednji (posebno kod sektora stanovništva) pogodovao je i umjereni rast kamatnih

Nekvalitetni krediti porasli, ali bankarski sektor i dalje u plusu

Pod uticajem rastuće ne likvidnosti domaće privrede, te pada kupovne moći stanovništva, banke se sve više suočavaju sa poteškoćama prilikom naplate svojih potraživanja. U takvim okolnostima, na kraju prvog kvartala 2013. godine, udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima bankarskog sektora BiH dostigao je nivo od 13,8%, što u odnosu na isti period prošle godine (12,1%) indicira značajno pogoršanje kvaliteta kreditnog portfolija.

Da su pojedine banke u RS poslovale izrazito neodgovorno, sugerije uspostavljanje prinudne uprave i dokapitalizacija Balkan investment banke u vrijednosti od 30 miliona KM. Ne treba zaboraviti da

su u prethodnom periodu rađene dokapitalizacije i drugih finansijskih institucija u RS. Smatramo da ovako finansijski skupe i značajne aktivnosti javnog sektora moraju biti mnogo transparentnije i baziране na jasnim kriterijumima. U tom smislu će biti veoma korisno da se razjasne sve okolnosti vezane za poslovanje Balkan investment banke u prethodnom periodu.

I pored svih nepovoljnih tren dova sa kojim se suočavaju sektor privrede i stanovništva, visoke kamatne stope na kreditne plasmane još održavaju bankarski sektor u cijelini daleko iznad zone gubitaka. Samo u prva tri mjeseca ove godine banke u BiH ostvarile su dobit u ukupnom iznosu od 54,5 miliona

Kamatne stope u BiH

U martu 2013. godine prosječna ponderisana kamatna stopa na ukupne kredite iznosila je 7,99% i to na dugoročne kredite 8,49%, odnosno na kratkoročne 7,65%

KM, što je za gotovo osam miliona KM više u poređenju sa kvartalnom dobiti iz 2012. godine. Tako je i u ovom periodu nastavljen više-

godišnji trend preljevanja kapitala privrede, stanovništva i države u korist finansijskog sektora.

Tržište kapitala - javni sektor dominantan na strani ponude

U prvih šest mjeseci 2013. godine na Banjalučkoj berzi ostvaren je promet u vrijednosti od 200,9 miliona KM ili 96,0% više od istog perioda u 2012. godini.

Poboljšanje ukupne tržišne likvidnosti prvenstveno je povezano sa uspješnim okončanjem četiri javne ponude trezorskih zapisa (u januaru, martu, aprilu i maju) na

koje otpada gotovo 60% berzanskog prometa. Međutim, zahvaljujući izuzetno plitkim investicionim izvorima, koje pretežno čine finansijske institucije, radi se o krajnje nelikvidnim hartijama od vrijednosti čiji sekundarni promet čini tek 1,4% ukupnog prometa (oko 2,9 miliona KM).

U uslovima izuzetno niskog nivoa privredne aktivnosti i nepovoljnog

Struktura prometa

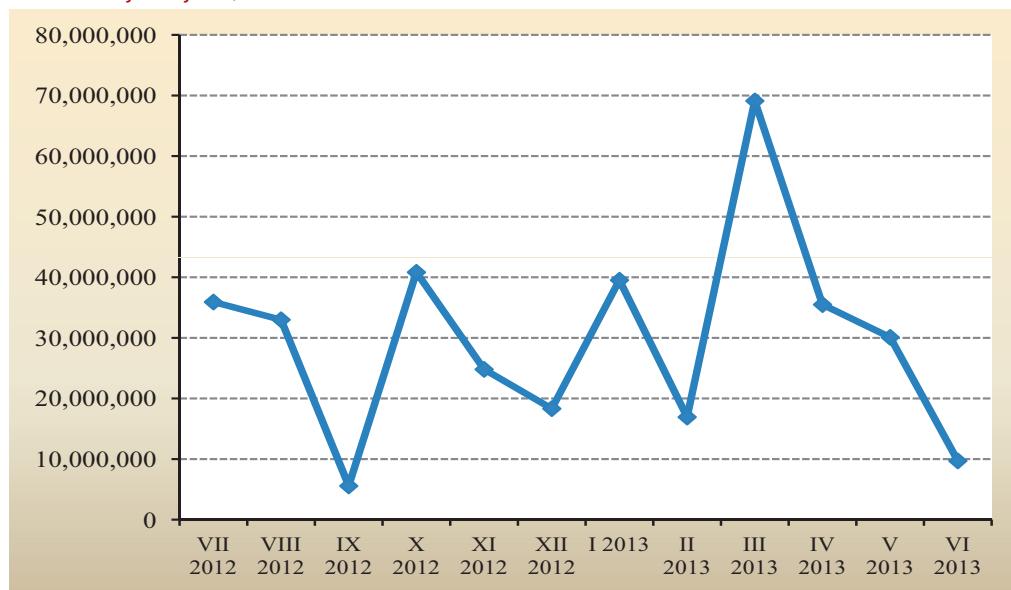
Osamdeset odsto ostvarenog prometa na Banjalučkoj berzi u prvih šest mjeseci ove godine činio je promet hartija od vrijednosti koje je emitovala Vlada RS i jedinice lokalne samouprave

investicionog raspoloženja, segment primarnog tržišta akcija go-

tovo da više i ne postoji. Tako je, po osnovu javnih ponuda akcija, zabilježen polugodišnji promet od svega 1.500 KM, što, između ostalog, govori i u prilog bankocentričnosti domaćeg finansijskog sistema, u kojem privreda svoje potrebe za dodatnim kapitalom prvenstveno zadovoljava putem poslovnih banaka.

Zahvaljujući problemu nara stajućih fiskalnih debalansa, sa jedne strane, te kontinuiranom pogoršavanju uslova poslovanja sa druge strane, javni sektor je već u značajnoj mjeri istisnuo privatni sektor sa tržišta kapitala RS. Očigledno je da država i njene institucije još uživaju povjerenje investicione javnosti, koja u prvom redu vodi računa o sigurnosti i profitabilnosti svojih plasmana.

Promet na Banjalučkoj berzi, u KM

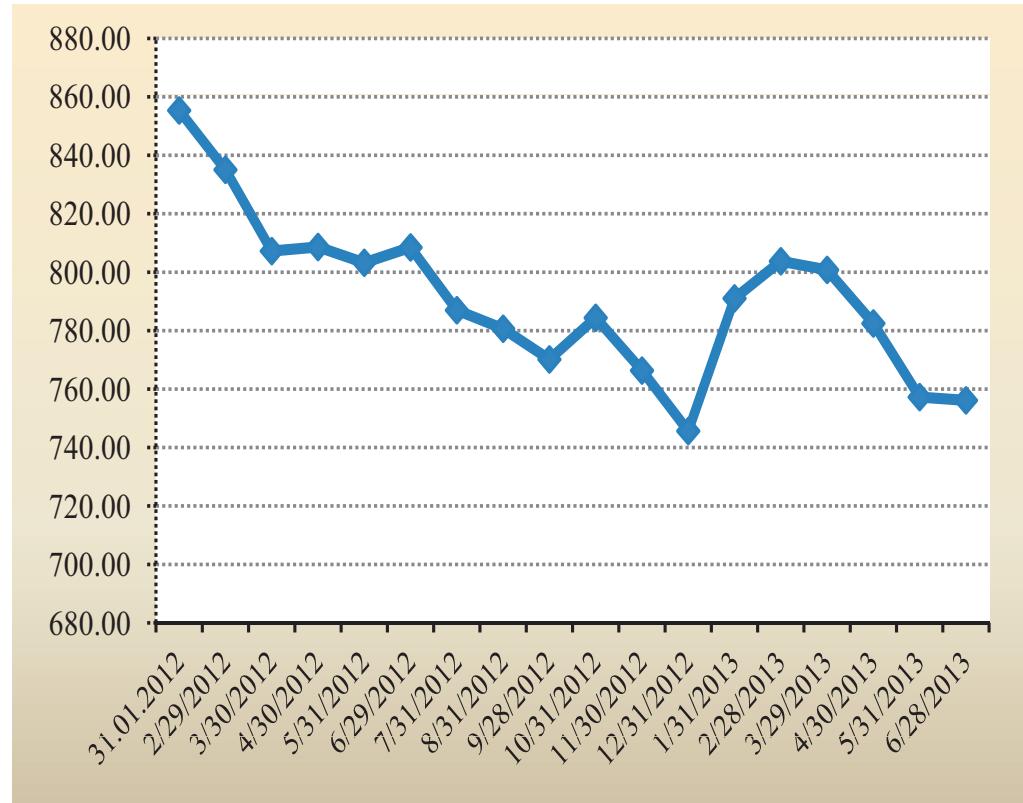

BIRS u silazanoj putanji

Nakon što je u februaru 2013. godine prebacio vrijednost od 800 poena, berzanski indeks RS, BIRS, se nalazi u silaznoj putanji. Naime, hronična nelikvidnost tržišta akcijskog kapitala ispoljila je snažan otpor oporavku i značajnjem rastu ovog indeksa. U takvim okolnostima, na kraju juna je njegova vrijednost zaronila na polugodišnji minimum, od svega 756 poena, što je ujedno i najniža vrijednost BIRS još od decembra prošle godine (745 poena).

Glavni berzanski indeks na vjero-dostojan način odražava stanje tržišta kapitala, ali i ukupnog privrednog am-bijenta RS. Nedostatak kvalitetnih emitentata, čija bi poslovna reputacija i ostvareni rezultati učinili emitovane hartije od vrijednosti likvidnim, te trenutni generalno loš investicioni sen-timent, ne pogoduju održivom opo-ravku domaćeg tržišta bez kojeg će se vrijednost BIRS i dalje nalaziti na niskom nivou.

Berzanski indeks RS - BIRS

Izvor: Banjalučka berza

Makroekonomski pokazatelji RS

Makroekonomski indikator	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	I-VI 2013.
<i>Realni sektor</i>						
Nominalni BDP, u milionima KM	8,490.6	8,236.3	8,318.2	8,682.4	8,594.2	1.995,5*
BDP, nominalna stopa rasta u %, (g/g)	15.5	-3.0	1.0	4.4	-1.0	-1.0*
BDP, realna stopa rasta u %, (g/g)	6.3	-3.0	0.8	0.8	-1.0	0,9*
Broj stanovnika, u milionima (procjena)	1.44	1.43	1.43	1.43	1.43	1.42
BDP, po stanovniku, u KM	5,097	5,739	5,805	6,073	6,013	1.405*
Stopa rasta industrijske proizvodnje u %, (g/g)	16.8	19.0	5.0	4.7	-4.2	3.0
Prosječan broj nezaposlenih	135,102	139,536	145,343	150,344	153,225	153,349
Prosječan broj zaposlenih	259,205	258,634	244,453	238,956	238,178	236,975
Anketna stopa nezaposlenosti (ARS - ILO), u %	20.5	21.4	23.6	24.5	25.6	27.0
Prosječna neto plata, u KM	755	788	784	809	818	805
Prosječne penzije, u KM	309	335	321	320	312	316
Inflacija, u %	7.2	-0.4	2.5	3.9	2.1	0.7
<i>Finansijski sektor, stanje na dan 31.03.2013.</i>						
Ukupni neto krediti, u milionima KM	3,467.5	3,504.2	3,607.4	3,868.9	4,202.2	4,263.4
Ukupni neto krediti, stopa rasta u %, (g/g)	32.0	1.0	3.0	7.0	8.6	6.1
Ukupni depoziti, u milionima KM	4,702.5	4,160.8	3,778.0	4,009.2	4,358.8	4,454.7
Ukupni depoziti, stopa rasta u %, (g/g)	3.0	-12.0	-9.0	6.0	8.7	10.3
<i>Spoljni sektor</i>						
Ukupna robna razmjena sa inostranstvom (u milionima KM)	6,064.1	5,240.0	6,230.9	7,146.1	6,861.9	3,343.5
Ukupna robna razmjena sa inostranstvom stopa rasta u %, (g/g)	20.8	-13.6	18.9	14.7	-3.9	0.6
Izvoz, u milionima KM	1,921.8	1,672.9	2,177.8	2,561.9	2,374.3	1,240.3
Rast izvoza, u %	15.0	-13.0	30.2	17.6	-7.3	5.1
Uvoz, u milionima KM	4,142.3	3,567.1	4,053.1	4,584.2	4,487.5	2,103.2
Uvoz roba, stopa rasta u %, (g/g)	23.7	-13.9	13.6	13.1	-2.0	-1.9
Pokrivenost uvoza izvozom u %	46.4	46.9	53.7	55.9	52.9	59.0
Saldo robne razmjene, u milionima KM	-2,220.4	-1,894.2	-1,875.3	-2,022.3	-2,113.2	-862.9

* Podaci se odnose na prvi kvartal 2013. godine

Duško Šnjegota, glavni revizor javnog sektora Republike Srpske

Daćemo veći fokus na reviziju javnih firmi

Ono što je sigurno najspecifičnije je dio javnog sektora, koji čine javna preduzeća i jedan dio javnih ustanova, poput zdravstvenih, koje su ostale van sistema izvještavanja, gdje svaka ustanova predstavlja cjelinu samu za sebe, a daleko smo od dovoljnih kapaciteta da napravimo sistemski pristup. Ipak, mislimo da je realno očekivati vidne i značajne pomake u narednom periodu

Glavna služba za reviziju javnog sektora Republike Srpske planira da proširi svoje aktivnosti na veći broj javnih preduzeća i dio javnih ustanova koje nisu u trezorskom sistemu, najavio je Duško Šnjegota, glavni revizor javnog sektora RS.

On je u intervjuu za "Kvartalni monitor" SWOT-a kazao da, takođe, planiraju formirati još jedan revizorski tim za reviziju učinka sa najmanje dva revizora kako bi godišnje mogli uraditi bar četiri revizije učinka.

Javni sektor je zaista širok i teško je i prebrojati jedinice koje podliježu našoj reviziji. Ima ih čak oko hiljadu pa mi sa 40 finansijskih revizora ne možemo otići u reviziju svih subjekata, naglasio je Šnjegota.

Kakve ste promjene napravili od kada ste došli na čelo Glavne službe za reviziju javnog sektora RS?

ŠNJEGOTA: Primarna stvar je bila održati kontinuitet u funkcionisanju Službe s obzirom na to da smo već bili u toku novog revizorskog ciklusa i sa

zadovoljstvom mogu reći da će biti urađeno sve ono što je planirano za ovu godinu pa i mnogo više od toga. Do kraja ove godine bi trebalo da budе urađeno 57 finansijskih revizija naspram 51 planirane, jer smo imali nekoliko prenesenih iz prethodne godine, a biće urađene i neke posebne revizije. Najvidljivija novina je veb stranica Glavne službe, kojom smo značajno unaprijedili komunikaciju s javnošću, jer su načini prezentacija i vrste mišljenja sada mnogo jasniji. To je stvar koja će biti dorađivana pa iduće

godine možemo očekivati javni register revizorskih preporuka, odnosno formiranje baze istorijskih podataka u vezi s tim kakve smo preporuke davali, ko ih je poštovao, ko nije i zašto, čime će moći da bude napravljena analiza dometa i efekata našeg rada.

Tu je i Strategija razvoja Glavne službe za period 2014 - 2020. godina, koja na ovakav način nije postojala. Postojali su strateški planovi, ali smo sada prvi put samostalno uradili ovakav dokument, projektovali aktivnosti koje treba da unaprijede rad Službe

po svim segmentima i pitanjima bitnim za naš rad.

Imajući u vidu da je prvi put od formiranja Službe došlo do promjene na njenom čelu i da nam je budžet u 2013. bio znatno manji nego u prethodnoj godini, mogu da kažem da smo zadovoljni sa do sada urađenim.

U javnosti se često stiče utisak, a i praksa to pokazuje, da je Glavna služba za reviziju u velikoj mjeri ograničena s kapacitetima. Da li postoje planovi za povećanje kapaciteta?

ŠNJEGOTA: Počeli smo da konsolidujemo redove u vidu ljudskih potencijala. Pojačali smo se za tri nova revizora, a vjerujem da ćemo do kraja godine moći sprovesti još jedan konkurs za pripravnike. Očekujem i da ćemo iduće godine primiti novih pet do šest revizora, kako u cilju jačanja sektora za reviziju učinka, tako i u cilju jačanja finansijske revizije, posebno u segmentu revizije usklađenosti, tj. ocjene poštivanja zakona i drugih propisa od strane subjekata koje revidiramo te u IT reviziji jednog.

Naravno, javni sektor je zaista širok i teško je i prebrojati jedinice koje podlježu našoj reviziji. Ima ih čak oko hiljadu pa mi sa 40 finansijskih revizora ne možemo otici u reviziju svih subjekata. U dijelu javnog sektora sa klasičnim korisnicima prihoda budžeta, sa aspekta našeg dometa, stvar je mnogo bolja, pogotovo na nivou Republike, zahvaljujući sistemu izvještavanja, trezorskemu sistemu poslovanja i načinu kako sistem upravljanja javnim finansijama funkcioniše. Na lokalnom nivou je sistem isti, ali smo dosta manje prisutni, jer nemamo dovoljan broj ljudi da svake godine idu u veći broj lokalnih zajednica. Sigurno najspecifičniji dio javnog sektora je onaj koji čine javna preduzeća i jedan dio javnih ustanova, putem zdravstvenih, koje su ostale van sistema trezorskog poslovanja, gdje svaka ustanova predstavlja cjelinu samu za sebe daleko smo od dovoljnog kapaciteta da napravimo sistemski pristup. Ipak, mislimo da je realno očekivati vidne i značajne pomake u narednom periodu.

Imajući u vidu da je prvi put od formiranja Službe došlo do promjene na njenom čelu i da nam je budžet u 2013. bio znatno manji nego u prethodnoj godini, mogu da kažem da smo zadovoljni sa do sada urađenim

Svake godine bude obavljena revizija budžeta, odnosno konsolidovanog budžeta, koji obuhvata većinu ministarstava, ali opet, sa druge strane, veliki broj javnih institucija, fondova i jedinica lokalne samouprave se revidiraju, najčešće, jednom u nekoliko godina. Kako to promjeniti, ima li rješenja?

ŠNJEGOTA: Mi imamo zakonski koncept po kojem postupamo gdje je jasno što su prioriteti i to je ono što će ostati i u narednom periodu. Dakle, prioritet su sva ministarstva, odnosno Vlada, Sekretarijat Vlade, Služba predsjednika RS, Služba Narodne skupštine RS, vanbudžetski fondovi, itd., što, prema sadašnjim kapacitetima, čini polovinu finansijskih revizija koje godišnje možemo uraditi. Svaki revizorski krug bi trebalo da bude zasnovan na procjeni najrizičnijih područja u datom trenutku. Ako uzmete da mi, osim navedenih finansijskih revizija, objektivno možemo da uradimo još 20 do maksimalno 25 revizija po sadašnjim kapacitetima, onda svaka priča o procjeni rizika postaje specifična.

Poznato je da postoje tri vrste revizije - finansijskih izvještaja, usklađenosti sa zakonima i učinka. Prema Zakonu o računovodstvu i reviziji obveznici revizije su, pored ostalih, i javna preduzeća. Kako ocjenjujete ideju da se u reviziju drugih javnih institucija uključe i komercijalne revizorske kuće koje bi, na primjer, obavljale finansijsku reviziju javnih institucija pod određenim nadzrom ili kontrolom Glavna služba, dok bi Glavna služba obavljala revizije učinka i usklađenosti sa zakonima?

ŠNJEGOTA: Ima tu nešto što bi moglo biti upotrijebljeno u smislu poboljšanja rezultata i dometa sveukupne eksterne revizije koja funkcioniše kroz uslovno rečeno dva odvojena segmenta - Glavnu službu i komercijal-

nu reviziju. Međutim, po mom mišljenju, nije moguće dijeliti vrste revizije na način da jedni rade jedno, a drugi drugo. Prema svim zakonima i standardima međunarodne revizije koje naše institucije koriste, kao i u međunarodnoj praksi, vrhovna institucija kao mi uvijek radi tri vrste revizije. Činjenica jeste da smo u prethodnom periodu najviše radili finansijsku reviziju. Revizija učinka je u solidnom zaletu, ali daleko od onoga što želimo, dok za reviziju usklađenosti tek treba stvarati jasne zakonske i kadrovske prepostavke da se ona više izdvodi.

Kada je riječ o komercijalnoj reviziji, ona radi reviziju javnih preduzeća i sigurno je da je moguće učiniti nešto da bude uspostavljena međusobna komunikacija službi i da koristimo sinergetsko dejstvo dvije revizije. Dakle, ne u smislu da se jedni eliminisu na štetu drugih, već da nađemo zajednički jezik, tim prije što je metodološka osnova u reviziji finansijskih izvještaja najvećim dijelom ista.

Razdvajanje poslova nije moguće,

jer ono što mi zovemo finansijskom revizijom zapravo predstavlja reviziju finansijskih izvještaja i ocjenu usklađenosti u smislu primjene sistemskih zakona, poput Zakona o javnim nabavkama, Zakona o budžetskom sistemu i Zakona o radu. Ono što je očigledno je da se javna preduzeća nedovoljno revidiraju, obično se priča vrti oko najvećih, iako ih u RS ima 149, među kojima najviše komunalnih. Svi oni su obavezni da rade reviziju, ali je očigledno da tu ima dosta nelogičnosti.

Da li je saradnja sa komercijalnim revizorskim kućama predviđena Strategijom razvoja Glavne službe?

ŠNJEGOTA: Među navedenim aktivnostima u Strategiji je jačanje, sa jedne strane, nivoa razumijevanja i stvarne uloge eksterne javne revizije i, sa druge strane, jačanja komunikacije sa okruženjem. Dakle, i sa drugim segmentom javne revizije i sa internom revizijom i sa organima za provođenje zakona. Saradnja sigurno treba da bude veća kako bi stanje bilo

Pojedini podaci nisu javni

Trenutna situacija je da su javna preduzeća obveznici revizije, ali ne postoje pouzdani podaci u kojoj su mjeri dato poštovala. U dosta slučajeva imamo primjera da, iako je rađena finansijska revizija, dati izvještaji nisu javno dostupni. Kako to promjeniti?

ŠNJEGOTA: Mislim da podaci postoje. Ne mislim da su u potpunosti pouzdani, ali iz ugla regulative postoji sistem kroz koji se mogu dobiti. Prvo Ministarstvo finansija RS ima nadzor nad radom privrednih društava za reviziju i jedna od njihovih zakonskih obaveza je dostavljanje ugovora u odnosu na reviziju. Naravno, ne tvrdim da su svi ti ugovori dostavljeni, ali se uvek može doći do informacije koja društva sa kim imaju ugovore, koliko njih je izvršilo reviziju, ko je vršio reviziju, kolika je vrijednost ugovorenog posla i slično. Naravno, svi ti podaci nisu javni.

Drugo, nadležnost za vođenje registra finansijskih izvještaja, ali i nekih drugih podataka, ima Agencija za posredničke, informatičke i finansijske usluge, jer je zakonska obaveza da revizorski izvještaj bude dostavljen u roku od 30 dana od njegovog sačinjavanja i siguran sam da se djelomično postuje. Treće, pošto govorimo o javnim preduzećima, određeni podaci o revizijama se mogu dobiti na sajtu Banjalučke berze. Ukrštanjem svih tih podataka sigurno bi se moglo doći do kvalitetne informacije koliko se uopšte ta revizija radi, ko je nikada nije radio, jer vjerovatno ima i takvih, te kakvi su stvari dometi te revizije.***

unaprijedeno.

Iz Vaših dosadašnjih odgovora izvodim zaključak da nije izvodljiva ni ideja da komercijalne revizije rade reviziju budžeta i institucija koje se finansiraju iz budžeta?

ŠNJEGOTA: To nije praksa nigdje. Da ne budem krivo shvaćen, niko ne tvrdi da komercijalne kuće uz određena prilagođavanja ne bi mogle da rade reviziju budžetskih korisnika, već je to u svim zemljama mandat i zadatak vrhovnih revizorskih institucija. Na globalnom planu se dešava da se te dvije stvari, prvenstveno u segmentu finansijske revizije, zaista više približavaju i sada su bliže nego prej pet ili deset godina. Bez obzira na to oba segmenta teku i razvijaju se paralelno, a komercijalna revizija je primarno usmjerena ka privatnom, odnosno korporativnom sektoru.

Trenutna situacija je da su javna preduzeća obveznici revizije, ali ne postoje pouzdani podaci u kojoj su mjeri dato poštovala. U dosta slučajeva imamo primjera da, iako je rađena finansijska revizija, dati izvještaji nisu javno dostupni.

ŠNJEGOTA: Mislim da podaci postoje. Ne mislim da su u potpunosti pouzdani, ali iz ugla regulative postoji

sistem kroz koji se mogu dobiti. Prvo Ministerstvo finansija RS ima nadzor nad radom privrednih društava za reviziju i jedna od njihovih zakonskih obaveza je dostavljanje ugovora u odnosu na reviziju. Naravno, ne tvrdim da su svi ti ugovori dostavljeni, ali se uvijek može doći do informacije koja društva sa kim imaju ugovore, koliko njih je izvršilo reviziju, ko je vršio reviziju, kolika je vrijednost ugovorenog posla i slično. Naravno, svi ti podaci nisu javni.

Drugo, nadležnost za vođenje registra finansijskih izvještaja, ali i nekih drugih podataka, ima Agencija za posredničke, informatičke i finansijske usluge, jer je zakonska obaveza da revizorski izvještaj bude dostavljen u roku od 30 dana od njegovog sačinjanja i siguran sam da se djelomično poštuje. Treće, pošto govorimo o javnim preduzećima, određeni podaci o revizijama se mogu dobiti na sajtu Banjalučke berze. Ukrštanjem svih tih podataka bi se moglo doći do kvalite-

tne informacije koliko se uopšte ta revizija radi, ko je nikada nije radio, jer vjerojatno ima i takvih, te kakvi su stvarni dometi te revizije.

Kako vidite razvoj Glavne službe za reviziju javnog sektora RS u narednom periodu?

ŠNJEGOTA: Strategija razvoja Glavne službe do 2020. godine je postavljena kroz sve segmente revizije i aktivnosti koje su bitne za nas. Kada je riječ o trima revizijama, jedna od stvari koja nije dovršena i predstavlja prepreku za rad svih revizija u BiH je prevođenje revizorskih standarda koji su važni za naš rad. Ti prevodi djelomično postoje, ali je veći problem što nema sistemskog rješenja što ima veze sa finansiranjem i prevođenjem na tri jezika u BiH. Međutim, očekujemo da

ćemo to pitanje rješavati potpisivanjem sporazuma, na primjer, sa državnom revizorskom institucijom u Srbiji a to isto, na primjer, mogu uraditi i kolege u FBiH sa Hrvatskom.

Kada je riječ o komercijalnoj reviziji, ona radi reviziju javnih preduzeća i sigurno je da je moguće učiniti nešto da bude uspostavljena međusobna komunikacija službi i da koristimo sinergetsko dejstvo dve revizije. Dakle, ne u smislu da se jedni eliminisu na štetu drugih, već da nađemo zajednički jezik

Druga stvar je jačanje kapaciteta kroz veći broj izvršilaca, ali i drugih materijalnih resursa za rad Službe. U tom smislu očekujem da ćemo imati manje problema sa budžetom u narednom periodu. Meni je najvažnije da ne postoji problem ni tačka u kojoj bi moglo doći u pitanje naše funkcionisanje i da postoji spremnost svih da se Služba razvija.

Kada je riječ o reviziji usklađenosti koja se primarno odnosi na ocjenu poštivanja pravnih normi, to jeste pitanje koje moramo na kvalitetniji način rješavati, jer mi u Službi pretežno imamo ekonomiste, a ne pravni. To je jako osjetljivo pitanje, jer ste svjedoci da je veći dio naših kvalifikovanih mišljenja upravo rezultat ocjene neusklađenosti poslovanja reviziranih subjekata sa nekim od nekoliko bitnih sistemskih zakona. Radićemo i na jačanju uticaja informacionih tehnologija, bilo u finansijskoj reviziji ili reviziji učinka ili u IT reviziji kao nekog odvojenog segmenta revizije, što se do sada nije radilo. Radićemo i na izgradnji određenih metodoloških rješenja, ali i formiranju potencijala unutar Službe za kontrolu kvaliteta revizorskog procesa kroz sve njegove procese. Kontrola i sada, naravno, postoji, ali ćemo angažovati jednog do dva izvršioca koji će se baviti samo pitanjima jačanja naših metodologija i kontrola po svim segmentima revizije.

Koje pomaci mogu očekivati već od iduće godine?

ŠNJEGOTA: Poslaćemo prijedloge Odboru za reviziju Narodne skupštine RS kako bismo na jedan jači način obuhvatili segmente koji su do sada bili samo djelimično obuhvaćeni ili nisu. Tu mislim na javna preduzeća i na dio javnih ustanova koje nisu u trezorskom sistemu, a mislim i na reviziju određenih programa i projekata koji se obično finansiraju od strane međunarodnih organizacija i koji su na neki način van sistema. Planiramo formirati još jedan revizorski tim za reviziju učinka (najmanje dva revizora) kako bismo mogli uraditi bar još jednu reviziju učinka u ciklusu. Sada su to tri revizije učinka godišnje, što je premalo.

Nema oporavka tokom 2013. godine

BDP bilježi pad u prvom tromjesečju, a nema naznaka oporavka ekonomije ni u drugom kvartalu. Iako se očekuju bolji rezultati u drugoj polovini godine, oni neće biti dovoljni za ostvarivanje privrednog rasta u 2013. Velike izazove predstavljaće i loša industrijska proizvodnja i visoka stopa nezaposlenosti

Slaba potražnja i niski inflatori pritisci

BDP je u prvom tromjesečju ostvario pad u odnosu na isto tromjeseče prošle godine, čemu su najviše doprinijeli pad lične potrošnje i investicija, dok je državna potrošnja ublažila negativna kretanja.

Indikatori za drugo tromjeseče ne upućuju na oporavak ekonomije. Industrijska proizvodnja, koja je u prvom tromjesečju zabilježila blagi godišnji rast, u drugom se vratila u negativnu teritoriju, dok je pad robnog izvoza intenziviran. Pad u trgovini na malo u maju je zaustavljen, ali velikim dijelom zbog baznog učinka, a ne oporavka potrošnje. Uzimajući u obzir navedeno, BDP će i u drugom tromjesečju pasti.

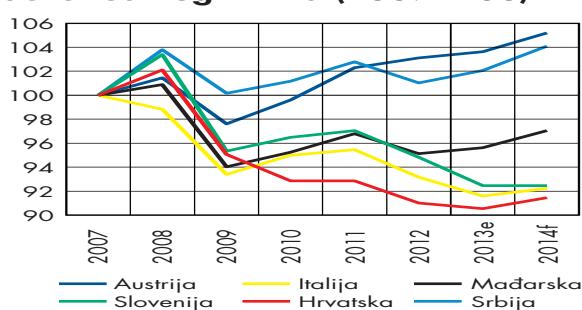
Treće tromjeseče moglo bi donijeti blagi oporavak u slučaju uspješne turističke sezone i preljevanja pozitivnih učinaka na ostale sektore. Uz to

očekujemo i blagi oporavak inostrane potražnje za domaćim proizvodima te realizaciju barem dijela najavljenih javnih investicija. Pozitivan učinak u drugoj polovini godine mogla bi imati i percepcija Hrvatske kao nove članice EU, ali sve to neće biti dovoljno za ostvarivanje privrednog rasta u ovoj godini.

U drugom tromjesečju inflacija mjerenog godišnjim indeksom potrošačkih cijena značajno je oslabila u odnosu na kraj prošle i početak ove godine. Razlozi za to ponajprije leže u iščezavanju uticaja baznog razdoblja, odnosno prošlogodišnjeg rasta stope PDVa i cijena energije. S obzirom na to da pritisaka na rast cijena sa strane potražnje nema do kraja godine, ne očekujemo bitnije jačanje inflatoričnih pritisaka.

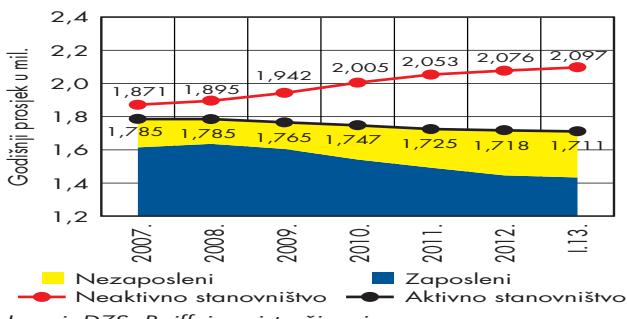
Dug put do oporavka industrijske proizvodnje

Indeks realnog BDP-a (2007=100)

Izvor: Raiffeisen istraživanja

Radno sposobno stanovništvo (+15)

Izvori: DZS, Raiffeisen istraživanja

i zaposlenosti

Nakon rasta u prvom tromjesečju, industrijska se proizvodnja u drugom tromjesečju vratila negativnim kretanjima. U maju je zabilježen godišnji pad od 5,3%, a kumulativno u prvih pet mjeseci ostvaren je blagi pad od 0,6% u odnosu na isto razdoblje 2012. Zabrinjava nastavak pada proizvodnje prehrambenih proizvoda, što pokazuje da počinje proces intenzivnijeg restrukturiranja, dok se, sa druge strane, povećava konkurenca iz drugih zemalja, jer se gube protekcionističke mјere na domaćem tržištu. Pad proizvodnje u tom segmentu rezultat je, takođe, preseljenja proizvodnih kapaciteta u zemlje regije kako bi se zadržao povlašteni status u CEFTA, ali i zbog nižih troškova proizvodnje. Put oporavka industrijske proizvodnje neće biti lagan. On se, prije svega, mora temeljiti na rastu konkurentnosti i izvoza.

Zahvaljujući sezonskom zapošljavanju broj nezaposlenih osoba u maju smanjio se treći mjesec zaredom na mјesečnom nivou. Međutim, da se kretanja na tržištu rada i dalje ne poboljšavaju pokazuju poređenja na godišnjem nivou gdje je stopa nezaposlenosti i dalje na višem nivou nego lani. Budući da će jesen ponovo biti obilježena rastom nezaposlenosti, prosječna stopa registrovane nezaposlenosti u ovoj godini mogla bi iznosit 19,8%, što je najviše od 2002. godine.

Nastavak smanjenja spoljne neravnoteže

Smanjenje spoljne neravnoteže nastavilo se i u prvom tromjesečju ove godine. Deficit tekućeg računa bilansa plaćanja bio je za 16,3% manji nego u istom tromjesečju prošle godine, dok je kumulativno u posljednja četiri tromjesečja ostvario suficit od 0,6%

BDP-a.

U prvom tromjesečju povoljan uticaj ostvario je račun robe, na kojem je uprkos padu izvoza deficit smanjen zbog snažnijeg pada uvoza robe, zatim račun usluga, na kojem je višak porastao na godišnjem nivou zbog ranijeg datuma uskrsnjih blagdana, te pad manjka na računu dohotka, što odražava smanjenje premije rizika. Konstantno poboljšanje pozicije na tekućem računu tokom posljednje četiri godine u većoj je mjeri tek ciklična posljedica ponajviše slabljenja domaće potražnje, a manje restrukturiranja privrede.

Stabilizacija finansijskog sektora na nižem nivou

Prošlu godinu obilježio je pad imovine, prihoda i dobiti u finansijskom sektoru, a 2013. donosi usporavanje negativnih kretanja. Nakon pada u prethodna tri tromjesečja, porasli su krediti preduzećima, dok krediti stanovništvu i dalje stagniraju. Povećala se imovina novčanih investicionih fonda, a usporio pad imovine dioničkih i mješovitih fonda. Zbog izostanka investicione aktivnosti u privredi nastavlja se pad imovine kod lizing društava. Stabilan rast imovine ostvarili su obaveznici penziji fondovi, koji su najdinamičniji dio finansijskog tržista.

Učešće problematičnih u ukupnim kreditima povećalo se u prvom tromjesečju na 14,6%. Zbog presude u korist korisnika kredita indeksiranih uz kurs CHF/HRK očekujemo dalje pritiske na smanjenje profitabilnosti banaka. Ipak, bankarski sistem raspolaže značajnim rezervama kapitala i likvidnosti. Stoga ni očekivano smanjenje profitabilnosti ni nastavak procesa razduživanja kod vlasnika u srednjem roku ne bi trebalo da naruši stabilnost sistema.

Auto-industrija motor rasta BDP-a

Rastu BDP-a u prvom kvartalu najveći doprinos dao je snažan izvoz automobilske industrije, odnosno novog modela FIAT-a. Najveći izazov u ovoj godini predstavlja fiskalno sklizavanje s obzirom na to da će deficit budžeta odstupiti od ciljanog nivoa za 2,1% BDP-a zbog smanjenja budžetskog okvira i pada prihoda

Povratak rasta BDP-a

Ekonomija Srbije se nalazi u povoljnijoj poziciji nego prošle godine zahvaljujući jačem rastu BDP-a (u prvom kvartalu 2013. zabilježen rast BDP-a od 1,9%), ublažavanju pritiska od inflacije i obnovljenim portfoliom i prilivom direktnih stranih investicija. Ipak, izazovi su i dalje ostali, a posebno na fiskalnom polju pošto se očekuje odstupanje budžetskog deficit-a od planiranog cilja za skoro 2,1% BDP-a.

Iako Vlada ima ugodnu poziciju po pitanju gotovog novca za podmirivanje ovogodišnjih finansijskih potreba ostaje pritisak strukturalno visokog deficit-a. Mogućnost dobijanja datuma za početak pregovora o članstvu u EU je pozitivan signal, a program MMF-a bi dao prijeko potreban oslonac za fiskalnu politiku.

Izvoz FIAT-a predvodi oporavak

Rast BDP-a u prvom kvartalu uglavnom je posljedica snažnog izvoza automobilske industrije, čemu je u velikoj mjeri doprinijela proizvodnja novog modela 500L u pogonima FIAT-a. Ukupna ovogodišnja proizvodnja planirana je na 100.000 vozila, što bi trebalo da doprinese rastu BDP-a na kraju 2013. od gotovo 1% (BDP bi tada imao ukupni rast od 1,8%). Ovakav učinak FIAT-a ima pozitivan uticaj i na industrijsku proizvodnju, koja je na godišnjem nivou porasla za 5,3%.

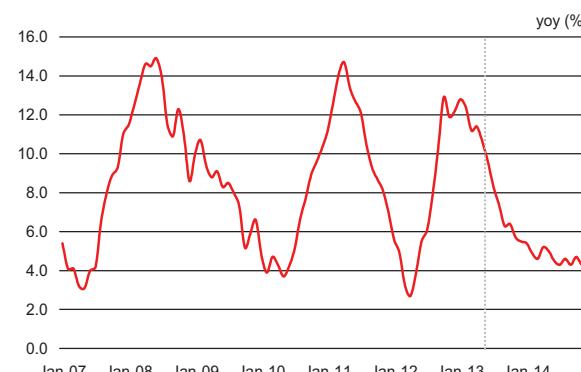
Rastu BDP-a jak doprinos bi trebalo da daje i poljoprivreda, mada će se njen uticaj na obuzdavanje trenutnog računa, naročito kada je u pitanju kukuruz, osjetiti tek u prvom kvartalu 2014. godine.

Očekuje se i oporavak aktivnosti na polju investiranja uslijed rasta priliva direktnih stranih investicija u poljoprivrednu, energiju i infrastrukturu

Prognoza kretanja BDP-a Srbije

Inflacija dostigla vrh u prvom kvartalu 2013

Source: NBS, MinFin, UniCredit Research

(očekuje se da ove godine one dostignu oko milijardu evra).

Inflacija usporava u drugoj polovini godine

Visoka inflacija iz prve polovine godine usporiće u drugoj polovini 2013. zbog smanjenja pritiska cijena hrane, čime će biti stvoren prostor za dalje smanjenje inflatornih stopa. Slabost domaće potražnje i niže cijene goriva bi takođe trebalo da pomognu obuzdavanju daljeg rasta glavnog indeksa potrošačkih cijena, koji bi do kraja godine trebalo da skrene prema višem nivou krivulje $4\pm1.5\%$ ciljane stope

Narodne banke Srbije.

U tom svjetlu očekujemo da NBS nastavi smanjivati kamatne stope uz odlučniju politiku u vezi sa prodajom deviza, pošto je prethodnih šest intervencija u junu u ukupnom iznosu od 115 miliona evra bilo nedovoljno da se ograniči nastavak zabrinjavajućeg slabljenja dinara. Neto devizne rezerve ostaju na solidnom nivou od 7,2 milijarde evra, što bi NBS trebalo da dovoljno prostora da ograniči nestabilnost dinara. Do kraja 2013. godine kurs evro - dinar dostići će nivo od gotovo 116 dinara za evro, mada su rizici u vezi sa ovom prognozom usmjereni ka gore ukoliko Srbija ne

ispuni svoje fiskalne ciljeve i ne postigne dogovor sa MMF-om do jeseni.

Budžetski deficit najveći izazov

Deficit budžeta odstupiće od ciljanog nivoa za 2,1% BDP-a zbog smanjenja budžeta. Fiskalno sklizavanje ostaje najveći izazov s obzirom na to da Vlada prognozira da će budžetski deficit ove godine iznositi između 4,5% i 5% BDP-a (početno predviđanje deficit-a je iznosilo 3,7%). Po našem mišljenju deficit će ove godine iznositi približno 5,8% BDP-a (ne uključujući zaostali dug) pošto se očekuje odstupanje budžetskih prihoda od ciljanog nivoa (pad u prvom kvartalu iznosi 350 miliona evra). Troškovi bi takođe trebalo da budu povećani djelimično zbog ostvarenih kapitalnih troškova (na primjer izgradnja koridora 11 i mosta Zemun - Borča) i isplate kamata i socijalne zaštite.

Potrebe finansiranja za ovu godine biće obezbjeđene putem nove emisije dolarskih evroobveznica. Još jedna emisija evroobveznica u visini od 1,5 do dvije milijarde dolara očekuje se do kraja trećeg kvartala 2013. godine, što je više nego dovoljno za saniranje budžetskog deficit-a.

Obezbeđivanje dogovora sa MMF-om do jeseni sigurno će predstavljati izazov, jer će biti potrebni novi rezovi u javnoj potrošnji. Naročito postoji potreba da se učine dodatna usklađivanja nivoa indeksa plata i socijalnih davanja s obzirom na to da odnos plata u javnom sektoru i penzija ostaje najveći u EU. To bi trebalo da bude praćeno ograničavanjem isplata bonusa i rezova subvencija naročito u poljoprivrednom sektoru. Imajući sve u vidu, javni dug će se nastaviti kreativno uzlaznom putanjom i do kraja 2015. godine trebalo bi da dostigne nivo od gotovo 65% BDP-a.

Da li je oporavak evrozone održiv?

Uprkos ohrabrujućim rezultatima, pitanje je da li je vrijeme za slavlje? Mnogi analitičari smatraju da je ovo tek malo ohrabrenje, jer je evrozona bila u recesiji čak 18 mjeseci i još nije izašla iz teške situacije. Za većinu analitičara oporavak u drugom kvartalu je prilično krhak i treba još mnogo da se radi da bi on postao održiv

Za neke je 0,3% magični broj. Naime, to je pokazatelj privrednog rasta u drugom kvartalu koji je evrozonu izvukao iz najduže recesije u njenoj istoriji. Međutim, veliko je pitanje šta taj broj predstavlja i šta još čeka evrozonu u danima koji dolaze?

Analitičari smatraju da je ublažavanje drakonskih mjera štednje dovelo do ovog rezultata. Neosporna činjenica je da su bolji poslovni uslovi te velike investicije u građevinskom sektoru doveli do podsticanja poslovne aktivnosti, prvenstveno u Njemačkoj, koja je i izvukla evrozonu iz recesije.

I dok je većina ekonomista preduđala rast od 0,2%, neočekivani učinak u francuskom manufakturnom sektoru doveo je do dodatnih 0,1%, koji su se odrazili na cijeli blok. Francuski "bonus" je dodat zahvaljujući porastu industrijskog izvoza od 2% zahvaljujući velikoj potražnji u automobilskoj i avio-industriji.

Evrozona je sada na dobrom putu da stigne Japan i Veliku Britaniju, koji su zabilježili privredni rast od 0,6%, te SAD čiji je BDP u drugom kvartalu ove godine porastao za 0,4%.

Uprkos ovim ohrabrujućim rezultatima, pitanje je da li je vrijeme za slavlje? Mnogi analitičari smatraju da je ovo tek jedno malo ohrabrenje, jer je

Olli Rehn

evrozona bila u recesiji čak 18 mjeseci i još nije izašla iz teške situacije. Za većinu analitičara ovaj oporavak je prilično krhak i treba još mnogo da se radi da bi on postao održiv.

Najveći strah među analitičarima predstavlja pitanje da li će Njemačka uspjeti da održi takav rast od 0,7%, koji je zabilježen u drugom kvartalu. Ukoliko njemačka privreda ponovo počne da usporava opet će čitavu evrozonu povući za sobom. Problem takođe predstavlja neujednačen oporavak, jer su neke od velikih ekonomija poput Holandije, Italije i Španije i dalje u recesiji. Sa druge strane, u evrozoni ima čak 20 miliona nezaposlenih.

Sve to ide u prilog strahovanju da rast privrede evrozone neće biti održiv, što priznaje i sam Olli Rehn, komesar EU za ekonomska pitanja.

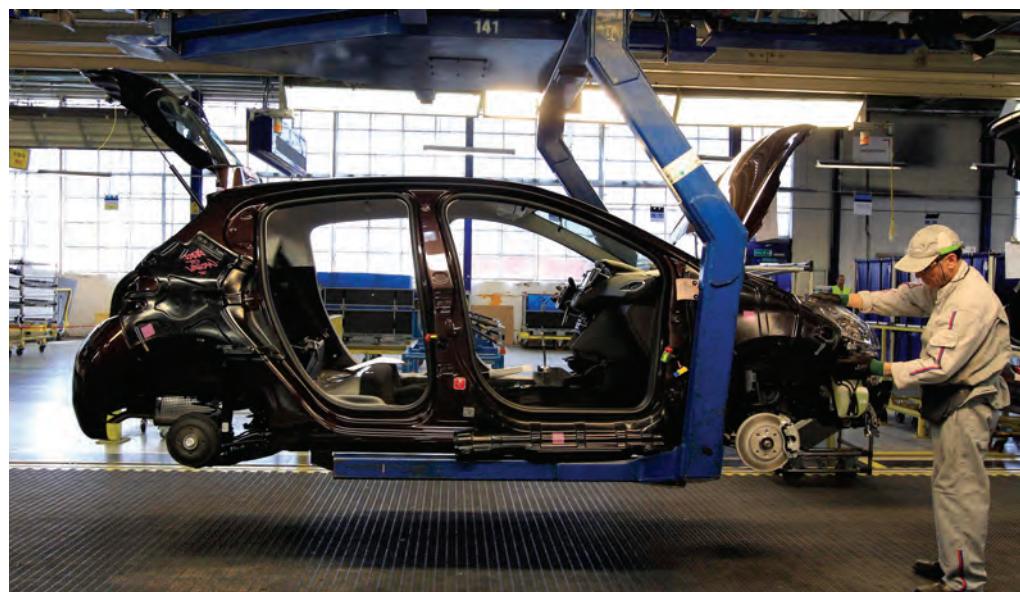
"Evrozoni je i dalje potreban manje-više isti način rješavanja krize koji je praktikovala i do sada, odnosno kombinacija mjera štednje i fiskalne stabilnosti. Samo sprovođenje strukturalnih reformi će dovesti do održivog rasta i povećanja broja radnih mesta", istakao je Rehn.

Analitičari posebno prate da li će ublažavanje mjera štednje, koje je nesumnjivo dovelo do oživljavanja ekonomskog rasta, neke od zemalja dovesti do fiskalnog deficit-a, što bi

evrozonu ponovo vratilo u stare probleme. Evropska komisija je saglasna da se nekim zemljama članicama da više prostora da svoju finansijsku situaciju dovedu u red. Portugal i Francuska dobile su dodatno vrijeme da srede svoje budžetske deficit-e i dovedu ih u okvire koje je kreirala EU.

Problem je, međutim, što u evrozoni postoje dva polariteta, koji se zalažu za sasvim suprotne mjere. Sa jedne strane su njemački kancelar Angela Merkel i Rehn koji smatraju da samo politika "stezanja kaiša" može dovesti do privrednog rasta. Mnogi analitičari smatraju da oni i dalje ne odustaju od toga da proguraju svoju politiku fiskalne strogosti.

Protivnički tabor predvodi francuski predsjednik Fransoa Oland, koji tvrdi da je ublažavanje budžetskih ograničenja jedino rješenje za krizu. Budućnost evrozone u velikoj mjeri зависiće i od predsjednika Evropske centralne banke Marija Dragija koji će morati da bude taj koji će rukovoditi tržišnim očekivanjima, jer će svaka naznaka pooštrenja monetarne politike naštetići ovom, ionako krhkome, oporavku.

Prognoza

Evropska banka za obnovu i razvoj predviđa da će evrozona dostići rast od 0,6% do kraja 2013. godine. Prema istoj prognozi blok zemalja čija je valuta evro će se 2014. godine vratiti održivom rastu

Analiza sprovođenja revizije finansijskih izvještaja

Već i površna analiza postojećih funkcionalnih kapaciteta za zakonom propisanu reviziju u Republici Srpskoj, sa jedne, i obveznike revizije, sa druge strane, jasno upućuje na zaključak da, uprkos zakonskim ovlašćenjima, revizijom trenutno nije obuhvaćen cjelokupan javni sektor

Piše: Mr Boško Čeko, dipl. oec. (Autor je bio glavni revizor javnog sektora RS u periodu 2000 - 2012. godina)

U poslijeratnom periodu u Bosni i Hercegovini, a time i njenim entitetima, stigla je velika pomoć za oporavak privrede i društva od razornog građanskog rata. Međunarodna zajednica imala je razumijevanja za tranzicioni period i podržavala je dugo-ročne reforme vezane za tranziciju i jačanje upravljanja, ali zemlja se i dalje suočava sa mnoštvom izazova u svom razvoju.

Jedan od ključnih izazova leži u borbi protiv institucionalne korupcije. Ključni kontrolni mehanizmi koji treba da budu uspostavljeni su izvještavanje o poslovanju i transparentnost finansijskih izvještaja, budžetskih korisnika, javnih preduzeća, jedinica lokalne uprave i samouprave i drugih javnih institucija, radi kontrole upravljanja i raspolažanja povjerenih im sredstava, kako na nivou države, entiteta, kantona, tako u opština, gradovima, javnim preduzećima i drugim javnim institucijama.

Ključni kontrolni mehanizam i stvaranje povjerenja u sastavljene finansijske izvještaje i transparentnost istih je i osnivanje vrhovnih revizorskih institucija i privrednih društava za pružanje usluga za reviziju. Polovinom 1999. godine u Bosni i Hercegovini osnovane su vrhovne revizorske institu-

cije za reviziju javne potrošnje pa je tako u Republici Srpskoj donesen Zakon o reviziji javnog sektora, kojim je predviđeno osnivanje Glavne službe za reviziju kao vrhovne revizorske institucije. Cilj donošenja zakona je da nezavisna revizorska institucija potvrdi i da mišljenje o poslovanju, sprovođenju važećih politika i prakse te da budu uspostavljeni veća kontrola i nadzor funkcionisanja i rada javnog sektora, javnih preduzeća i opština.

Putem izvještaja revizije Glavne službe za reviziju uspostavlja se nezavisni proces monitoringa rada javnog sektora (budžetskih korisnika, javnih preduzeća, javnih institucija i ustanova, opština, gradova) predlaže se putem preporuka unapređenje pravnog okvira za finansijsko izvještavanje, kao i povećanje stepena informisanosti i razumijevanje opšte javnosti o poslovanju i transparentnom finansijskom izvještavanju.

Zakon o reviziji javnog sektora Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj 98 od 7. decembra 2005) u svojim odredbama je propisao obavezne revizije koje je obavezna da sprovodi Glavna služba za reviziju javnog se-

ktora, a to se uglavnom odnosi na direktnе korisnike budžeta Republike Srpske, a prije svega to se odnosi na:

- Narodnu skupštinu Republike Srpske,
- predsjednika Republike Srpske,
- Vladu, ministarstva i druge republičke organe,
- sve druge budžetske institucije koje se finansiraju iz budžeta,
- fondove drugih vanbudžetskih institucija osnovanih zakonom

Zakon o reviziji je dao ovlašćenja Glavnoj službi za reviziju da može da planira i vrši revizije (zavisno od kapaciteta), budžete opština i gradova, javnih i drugih preduzeća u kojoj država ima direktni i indirektni vlasnički udio.

Dakle, zakonskim aktima nije jasno definisana obaveza godišnje finansijske revizije, kao mehanizma kontrole nad radom lokalnih zajednica, javnih preduzeća, javnih ustanova. U tom smjeru potrebno je da predlaganja izmjena zakonske regulative koje se tiču da lokalne zajednice, javne ustanove, postanu obveznici godišnje finansijske revizije od strane bilo Glavne službe za reviziju ili privrednih dru-

štava za pružanje usluge revizije.

S druge, pak, stane, kada su u pitanju javna i državna preduzeća, prema trenutno važećim zakonskim rješenjima, obveznici su finansijske revizije prema odredbama Zakona o računovodstvu i reviziji Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", broj: 36/09 i 52/11). Prisutno je u praksi da pojedina javna i državna preduzeća izvještaje o svojem poslovanju, kako finansijskom tako i opštem, najčešće ne objavljaju javno iz razloga nedorečenosti zakonske regulative, prije svega, Zakona o javnim preduzećima.

Cilj nezavisne revizije je da objektivnom i nezavisnom ocjenom korišćenje javnih sredstava bude poboljšana efikasnost javne potrošnje. Revizija, kao nezavisno tijelo, obavlja funkciju javnog nadzora nad trošenjem javnih sredstava u javnim institucijama, opština, gradovima, javnim preduzećima i javnim ustanovama sa ciljem:

- poboljšanja efikasnosti i uspješnosti javnog sektora,
- redovne procjene rada javnog sektora,
- uticaja na reformske inicijative u javnom sektoru,

Obaveza javnih institucija i odgovornih kojima je povjeroeno upravljanje javnim sredstvima je da za svoje ostupke odgovaraju onima koji su im te odgovornosti povjerili, odnosno građanima i njihovim predstavnicima

JP "Željeznice RS" dva puta bile predmet javne eksterne revizije

- jačanje sistema finansijske odgovornosti,
- sprečavanje i otkrivanje prevara i neracionalnog trošenja i zloupotreba.

Strateški ciljevi sprovodenja nezavisne revizije u opštinama, gradovima, javnim preduzećima i ustanovama predstavljaju:

- osiguranje transparentnosti i povećanje odgovornosti u trošenju javnih sredstava,
- poboljšanje kvaliteta i pouzdanih finansijskih procesa,
- pružanje informacija zakonodavnim i izvršnim vlastima sa ciljem pravilnog trošenja javnog novca,
- dostavljanje revizorskih izvještaja državnim, entitetskim vlastima, opštinama, gradovima, institucijama, javnim preduzećima, medijima i široj javnosti,
- jačanje povjerenja šire javnosti, domaćih i stranih institucija i privlačenje investitora.

Obaveza javnih institucija i odgovornih kojima je povjerenio upravljanje javnim sredstvima je da za svoje postupke odgovaraju onima koji su im te odgovornosti povjerili, odnosno građanima i njihovim predstvincima, što čini njihovu javnu odgovornost.

Površna analiza relevantnih zakonskih, kao i pravila profesionalne regulative, upućuje na zaključak da postoje dva propisana oblika revizije kada imaju dosta dodirnih tačaka, koji su regulisani Zakonom o reviziji javnog sektora Republike Srpske i Zakonom o računovodstvu i reviziji Republike Srpske, kako u pogledu primjene standarda, načela i principa na kojima se zasniva revizija i rad revizora, tako i u pogledu obuhvatanja revizije, dok su, sa druge strane, uočljive brojne razlike koje su djelimično uslovljene karakteristikama važeće regulative, a djelimično "uobičajenim" postupanjem i razumijevanjem uloge jednih i drugih. Oblasti u kojima se njihova

ovlašćenja i interesi potencijalno najviše prepliću odnose se na reviziju finansijskih izvještaja u javnim preduzećima i javnim ustanovama.

Ovo ukazuje na postojanje nedovoljno iskorišćenih potencijala u regulativi zakonom propisane eksterne revizije, što se, bar djelimično može promjeniti određenim izmjenama u zakonskoj regulativi.

Prema odredbama Zakona o računovodstvu i reviziji Republike Srpske reviziju finansijskih izvještaja obavljaju privredna društva koja su licencirana u skladu sa odredbama tog zakona. Obaveznoj reviziji podliježu finansijski izvještaji subjekata od javnog interesa, kao i finansijski izvještaji drugih pravnih lica, ukoliko je to utvrđeno posebnim propisima kojima se uređuje njihovo poslovanje.

Subjektima od javnog interesa smatraju se:

- pravna lica čijim se hartijama od

vrijednosti trguje na organizovanom tržištu hartija od vrijednosti ili se vrši priprema za njihovo emitovanje na to tržište,

- banke, mikrokreditna društva, društva za osiguranje, lizing društva, berzansko-dilerska društva i druge finansijske organizacije,
- javna preduzeća, definisana u skladu sa propisima kojima se uređuje poslovanje i upravljanje javnim preduzećima i
- sva pravna lica od posebnog značaja za Republiku Srpsku, nezavisno od njihove pravne forme i oblike organizovanja.

Prema podacima Ministarstva finansija Republike Srpske, u Republici Srpskoj djeluje oko 800 budžetskih korisnika.

U javni registar javnih preduzeća, koji se vodi kod Agencije za posredničke, informatičke i finansijske usluge a.d. Banjaluka upisano je ukupno

149 javnih preduzeća.¹

Prema podacima dostupnim na sajtu Banjalučke berze a.d. Banjaluka, na organizovano tržište kapitala u Republici Srpskoj je 31. decembra 2012. godine bilo uključeno oko 800, pretežno vlasničkih, hartija od vrijednosti.²

Na osnovu podataka sa sajta Glavne službe za reviziju javnog sektora Republike Srpske, Glavna služba za reviziju je od osnivanja (2001. godine) do avgusta 2013. godine obavila ukupno 680 finansijskih revizija.³ Na korišnike budžeta Republike Srpske (koji se finansiraju direktno iz budžeta) odnose se 444 revizije ili prosječno godišnje obavljene 34 revizije. U proteklom periodu revidirane su 33 institucije ili 2,5 prosječno godišnje. Fondovi su revidirani 41 ili 3,1 prosječno godišnje. Opštine i gradovi Republike Srpske revidirali su 128 slučajeva ili 9,8 prosječno godišnje.

Javna-državna preduzeća i banke revidirani su u 34 ili prosječno 2,6 godišnje. Glavna služba za reviziju je kod državnih preduzeća uglavnom sprovodila reviziju na osnovu zahtjeva Narodne skupštine Republike Srpske, Vlade RS i drugih, koje je prihvatala i odobrila Komisija za privrednu i finansijsku Narodnu skupštinu Republike Srpske, a kasnije Odbor za reviziju Narodne skupštine.

Predstavljamo samo neka preduzeća kod kojih je izvršena revizija od strane Glavne službe za reviziju u proteklom periodu, uglavnom po zahtjevima: JP "Srpske šume RS", revidirano je od strane Glavne službe za reviziju tri puta; JP "Željeznice RS" dva puta; Javno preduzeće za poštanski saobraćaj RS dva puta; JP "Elektroprivreda RS" dva puta; JP "Putevi RS" jedan put.

Kada su u pitanju jedinice lokalne uprave i samouprave, u proteklom periodu Glavna služba obavila je ukupno 128 finansijskih revizija ili prosječno godišnje 9,8. U Republici Srpskoj organizovane su 63 jedinice uprave i lokalne samouprave (opštine i gradovi). Proteklih 13 godina od uspostave revizije, Glavna služba je izvršila finansijsku reviziju u svim jedinicama lokalne uprave i samouprave bar jedanput, a najviše tri puta. Vre-

menski raspon u vršenju finansijskih revizija od strane Glavne službe se kreće između četiri i više godina, зависno od veličine budžeta i drugih parametara opštine i gradova na osnovu kojih Glavna služba za reviziju planira ove revizije. Često se dešava da neke date preporuke Glavne službe po prethodnoj reviziji, zbog vremen-skog razmaka perioda između revizija i ne budu sprovedene (iz razloga što su u međuvremenu promijenjeni propisi i drugo). Razlog razmaka perioда vršenja revizije je zbog ograničenog kapaciteta Glavne službe za

reviziju, kao i što je zakonom u reviziji javnog sektora Republike Srpske definisano da Glavna služba za reviziju ima ovlašćenje da vrši reviziju, a ne i obavezu da svake godine vrši revizije kod ovih subjekata.

Već i površna analiza postojećih funkcionalnih kapaciteta za zakonom propisanu reviziju u Republici Srpskoj, sa jedne, i obveznike revizije, sa druge strane, jasno upućuje na zaključak da uprkos zakonskim ovlašćenjima revizijom trenutno nije obuhvaćen cijelokupan javni sektor te je iz tih ra-

zloga potrebno izvršiti dopune zakona za obaveznom godišnjom finansijskom revizijom svih institucija javnog sektora, naročito opština, gradova, javnih institucija, javnih preduzeća, uz profesionalnu obuku privrednih društava koji pružaju usluge revizije. Kada je u pitanju revizija finansijskih izvještaja kod navedenih subjekata, treba da budu primjenjivana pravila, kriterijumi i uputstva koja primjenjuje Glavna služba za reviziju, da bi ti izvještaji bili transparentni i dostupni medijima i zainteresovanoj javnosti.

¹ <http://www.apif.net/>

² <http://www.blberza.com/Pages/Default.aspx>

³ http://www.gsr-rs.org/static/uploads/planovi/pr_str_gsr_2014-2020_cyr.pdf

Projekat za odgovornost u javnoj potrošnji

Udruženje ekonomista RS - SWOT je u maju ove godine krenulo sa implementacijom istraživačkog projekta "Povećanje odgovornosti u oblasti javne potrošnje kroz razvoj transparentnosti", koji se radi pod pokroviteljstvom Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Bosni i Hercegovini.

Uvođenje odgovarajućih kontrolnih mehanizama nad javnom potrošnjom, među kojima je jedan od najvažnijih - transparentno finansijsko izvještavanje, predstavlja ključni faktor antikorupske borbe u bilo kojem društvu. Javne institucije po svojoj prirodi su pod konstantnom lupom javnosti, odnosno pod stalnim pritis-

kom za objelodanjivanjem informacija koje se tiču njihovog poslovanja. Netransparentno poslovanje javnih institucija u bilo kojem demokratskom društvu je česta tema koja privlači pažnju ne samo medija, nego i običnih građana, kako zbog samog rizika od nenamjenskog trošenja javnih sredstava tako i zbog potrebe informisanosti same javnosti.

Transparentnost je jedan od ključnih stubova uz pomoć kojih javnost može da javne institucije drži odgovornim za njihove postupke.

Generalni cilj istraživanja u ovom projektu je da se identificuju odgovarajući kontrolni mehanizmi koji mogu doprinijeti smanjenju zloupotreba javnih sredstava. Specifični ciljevi projekta su da bude

Radionica "Pisanje i upravljanje projektom"

Za potrebe članova Udruženja ekonomista Republike Srpske - SWOT, u Banjaluci u prostorijama SWOT-a je 20.7.2013. godine održana radionica pod nazivom "Pisanje i upravljanje projektom". Neke od tema koje su pokrivene na radionici su: projektni ciklus, metoda razvoja kvalitetnih projektnih prijedloga, planiranje budžeta, upravljanje projektnim ciklusom kao i evaluacija, monitoring i izvještavanje.

Radionica se sastojala iz teoretskog i praktičnog dijela. Praktični dio se sastojao od vježbi u grupama, individualnih vježbi, kao i predstavljanje primjera i studija slučaja. Moderator radionice je bila Elma Demir.

SWOT

analizirano trenutno stanje koje se tiče finansijske kontrole javnih institucija. Istraživanje će analizirati postojeće zakonodavstvo, njegove prednosti i nedostatke, kao i mogućnosti za razvoj novih rješenja za potrebnu nadogra-

dnju važećih politika i načina rada, a sve u cilju bolje kontrole i veće transparentnosti finansiranja javnih institucija.

Projekat će trajati od maja ove godine do aprila 2014. godine.

Lična karta SWOT-a

Počeli smo kao grupa entuzijasta u septembru 2007. godine. Imamo preko 180 članova iz svih ekonomskih i društvenih sektora RS. Aktivni smo u Banjaluci, Istочноj Sarajevu, Sarajevu, Brčkom, Bijeljini, Trebinju, Tesliću, Doboju...

Organizujemo seminare, okrugle stolove, panel diskusije, radionice, kurseve...

Radimo projekte, studije, strategije...

Do sada smo organizovali:

- 6 konferencija
- 26 seminara
- 7 okruglih stolova
- 2 panel diskusije
- 2 kursa
- 2 radionice
- izdali 2 knjige

- radimo 2 projekta
- uradili 4 studije izvodljivosti
- 1 strategiju
- 1 marketinški plan
- 2 elaborata

Družimo se svakog zadnjeg petka u mjesecu.

Мјешовити Холдинг "Електропривреда Републике Српске"

ИРЦЕ

www.ers.ba

GRAWE poslovni centar
I Krajiškog korpusa 39, 78 000 Banja Luka